GROENE METROPOOL REGIO ARNHEM NIJMEGEN



UITVOERINGSAGENDA
GROEN-BLAUW RAAMWERK EN LANDELIJK GEBIED

ELST, SEPTEMBER 2025

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding en context 3

2. Leeswijzer 5

3. Overzicht regiobrede thema's 6

4. Concretisering en actualisering acties gebieden 10
4.1. Werken met een gebiedsaanpak 10
4.2. Overzicht gebiedsaanpakken 11

5. Organisatie 22

6. Middelen: capaciteit en geld 23
6.1. Middelen coördinator en afstemming 23
6.2. Middelen voor de uitvoering 23

Bijlage 1: Toelichting ruimtelijke trajecten en hoe deze zich tot de huidige uitvoeringsagenda verhouden 24

Bijlage 2: Canvassen regiobrede thema's 26

Bijlage 3: Canvassen gebiedsaanpakken 38

1. INLEIDING EN CONTEXT

WAT LIGT VOOR U?

Dit is de uitvoeringsagenda voor processen van het groen-blauw raamwerk en landelijk gebied van de Groene Metropoolregio. In deze uitvoeringsagenda geven we aan hoe we binnen de regionale samenwerking van de opgave Ontspannen regio van de Groene Metropoolregio, vormgeven aan de versterking van natuur, landschap, water en het landelijk gebied. Waar mogelijk combineren we deze versterking met andere ruimtevragers, zoals recreatie en toerisme, klimaatadaptatie, energietransitie etc. Dit als invulling van het "meer landschap" uit ons motto "Meer landschap, meer stad".

Deze uitvoeringsagenda is een product van de samenwerkende gemeenten in de Groene Metropoolregio en opgesteld in nauwe samenwerking met de provincie Gelderland en de betrokken waterschappen. Daarnaast zijn allerlei andere, niet-overheidspartners betrokken geweest bij de uitwerking van onderdelen van deze uitvoeringsagenda. Via verschillende bijeenkomsten, zowel over de uitvoeringsagenda als geheel als voor bepaalde onderdelen, is input en commitment opgehaald om samen aan de slag te gaan met het versterken van ons groen, blauw en landelijk gebied.

CONTEXT EN UITGANGSPUNTEN

Als Groene Metropoolregio werken we, samen met onze partners, aan "Meer landschap, meer stad". Zoals in onder andere de Regionale agenda 2025-2028 is verwoord, staan we voor de uitdaging om de groei van wonen, werken en mobiliteit zo te realiseren dat we een balans vinden tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit.

De afgelopen jaren hebben we deze ambitie en de doelen die we daarbinnen hebben, vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten, samen met provincie, waterschappen en rijk. Denk aan de Verstedelijkingsstrategie, het NOVEX-ontwikkelperspectief, het rapport Vervlochten regio dat verder is uitgewerkt in het regioarrangement "Meer landschap, meer stad", etc. Deze documenten zijn het uitgangspunt voor deze uitvoeringsagenda.

De verstedelijkingsstrategie en -afspraken, het regioarrangement en het NOVEX-ontwikkelperspectief zijn en worden nog verder uitgewerkt in de gebiedsprogramma's per deelgebied. In de gebiedsprogramma's wordt onderzocht en advies gegeven over hoe de verschillende functies (woningbouw, energie, landschap, etc.) in een gebied in balans een plek kunnen vinden. Er is een hele nauwe link tussen de gebiedsprogramma's en deze uitvoeringsagenda: de activiteiten in deze agenda die specifiek op de deelgebieden gericht zijn, vormen input voor de gebiedsprogramma's. Andersom gebruiken wij de gebiedsprogramma's als input voor deze uitvoeringsagenda. Deze samenhang is cruciaal, omdat we geen dingen dubbel willen doen, maar vooral omdat we alle ruimteclaims zo veel mogelijk in samenhang willen en moeten bekijken. Alleen dan kunnen we de juiste keuzes maken om onze regio in balans te laten groeien: meer landschap én meer stad. Naast deze trajecten vormt ook het Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP, vastgesteld begin 2025) een belangrijk kader. Mobiliteit en bereikbaarheid zijn immers nauw verweven met de ruimtelijke inrichting en de kwaliteit van landschap en leefomgeving. Het RMP geeft richting aan de mobiliteitsopgaven in de regio en sluit aan bij gebiedsgerichte processen, zoals de verkeersvisie Park Lingezegen en de mobiliteitsopgave Zuidflank. Zie bijlage 1 voor een nadere toelichting op de verschillende ruimtelijke trajecten die er lopen en de samenhang daarvan met deze uitvoeringsagenda.

Naast wat er in deze uitvoeringsagenda is opgenomen, bestaan er natuurlijk ook ander beleid en acties van onze partners in het landelijk gebied. Zo werkt de provincie Gelderland samen met andere partijen aan o.a. het afronden van de natuuropgave uit het Natuurpact, maatregelen

uit de natuurbeheerplannen N2000 (de Veluwe, Rijntakken en de Bruuk), de KRW-opgaven en de bossenstrategie. Ook wordt er binnen de provincie gewerkt aan de actualisatie van landbouwbeleid (bijv. Kadernota Agrifood) en zal de provincie na afschaffing van het Transitiefonds en het NPLG inspelen op nieuwe rijksontwikkelingen. Denk aan de Rijksbrief Ruimte voor Landbouw en Natuur, middelen voor ANB en ANLb, de agrarische stoppersregelingen gericht op ammoniakreductie, etc. Het programma VLGG krijgt als zodanig geen vervolg meer. De versnellingsaanpak Stikstof is de nieuwe Gelderse koers (2025). In dit kader wil GS de gebiedsprocessen op en rondom de Veluwe, Winterswijk en enkele gebiedsprocessen op of rondom Natura 2000 gebieden met stikstofopgave doorzetten. Dit geldt in ieder geval voor gebiedsprocessen in de Veluwezoomgemeenten, het Rijk van Nijmegen en de Gelderse Poort. De provincie ziet daarbij een focus op stikstofreductie natuurherstel en wateropgaven en vraagt het integrale gebiedsproces daarop in te richten plus aandacht voor kortetermijnmaatregelen. Partijen zijn in gesprek over wat de recente ontwikkelingen en gewenste focus betekent voor de inzet en organisatie van de verschillende gebiedsprocessen. Wat voor de provincie geldt, geldt ook voor de waterschappen en andere betrokkenen bij het groen, blauw en landelijk gebied: er zijn veel initiatieven, ideeën, ontwikkelingen en projecten om groen en blauw te versterken. Bij de verdere uitwerking van deze uitvoeringsagenda houden we rekening met en sluiten we waar mogelijk aan bij deze ontwikkelingen.

In deze agenda staat vooral beschreven welke acties we als overheden **gezamenlijk** willen oppakken in de regio, in samenwerking met onze partners die geen overheid zijn.

TIJDSPAD

Het tijdspad van de uitvoeringsagenda is in principe gelijk aan die van het regioarrangement, namelijk tot 2040. Echter kunnen we de uitvoeringsagenda op dit moment, gezien de opstartfase van de uitvoeringsagenda en ontwikkelingen op rijks- en provinciaal niveau, vaak alleen voorzien van acties voor de korte termijn. Daarnaast verschilt het tijdspad per thema en deelgebied. Verdere uitwerking van de programmering in de tijd, ook voor de lange termijn, is een belangrijk aandachtspunt in het vervolg. We evalueren jaarlijks de voortgang van deze agenda en stellen bij waar nodig, steeds in afstemming met de gebiedsprogramma's en alle ruimtelijke trajecten die er lopen. Waar we in deze agenda nog vooral eerste stappen zullen beschrijven om te komen tot uitvoering, zal in de loop van de tijd deze uitvoeringsagenda steeds concreter worden en steeds meer uitgewerkt worden in projectplannen voor projecten die leiden tot het versterken van het groen, blauw en landelijk gebied in de regio.

2. LEESWIJZER

We hebben deze uitvoeringsagenda ingedeeld aan de hand van vijf thema's die we voor de hele regio uitwerken en vijf gebiedsaanpakken voor de deelgebieden in onze regio.

De 5 regiobrede thema's zijn:
1. Ontwikkeling landbouw en voedsel
2. Recreatief uitloopgebied
3. Ruimte voor recreatie
4. Water en bodem sturend
5. Groen in stad en dorp

De 5 gebiedsaanpakken zijn:
1. Veluwezoom
2. De Liemers
3. Rijk van Nijmegen
4. Middengebied
5. Gelderse poort



Deze regiobrede thema's en gebiedsaanpakken zijn nauw met elkaar verbonden: wat we in de regiobrede thema's doen, gebruiken we in de gebiedsaanpakken en andersom. Bijvoorbeeld: de regiobrede uitwerking van water en bodem sturend kan gebruikt worden in de gebiedsaanpakken. Andersom wordt kennis over de ontwikkelingen in de gebiedsaanpakken meegenomen in onderzoeken zoals die voor ruimte voor recreatie. De regiobrede thema's zetten we uiteen in de tabel in hoofdstuk 3 en de gebiedsaanpakken in de tabel in hoofdstuk 4. Deze tabellen bieden een samenvattend overzicht van alle thema's en gebiedsaanpakken. Voor een meer uitgebreide uitleg over ieder thema en iedere gebiedsaanpak, zie de canvassen in bijlagen 2 en 3. We merken dat het een hele kunst is om alle betrokkenen goed geïnformeerd en aangehaakt te houden en om te zorgen dat de samenhang met allerlei andere trajecten goed is geborgd. In hoofdstuk 5 besteden we daarom bijzondere aandacht aan de organisatie, hoe we iedereen willen betrekken en hoe we de samenwerking en samenhang borgen met de gebiedsaanpakken, ook in relatie tot de gebiedsprogramma's. Hoofdstuk 6, tenslotte, gaat in op de benodigde middelen voor het groen-blauw raamwerk en de dekking hiervan, zowel in capaciteit als in geld.

3. OVERZICHT REGIOBREDE THEMA'S

De regiobrede thema's zijn uitgewerkt in de canvassen in bijlage 2. Hier beperken we ons tot een samenvatting per thema.

THEMA	VERLEDEN	HUIDIGE FASE EN ACTIVITEITEN	VERVOLG	TREKKER EN BETROKKENEN	PLANNING	KOSTEN HUIDIGE FASE EN FINANCIERING
ONTWIKKELING LAND-BOUW EN VOEDSEL	Ambitiedocument Verhaallijnen.	Verkennen mogelijkheden om landbouwstructuur GMR in kaart te brengen. Opstarten verhaallijn 'Gezond en lekker leven' i.s.m. speerpunt Recreatie en toerisme. Inventarisatie en ophalen bestaande activiteiten en verhalen. Doorlopend: Bijhouden en inspelen op ontwikkelingen en behoeften gemeenten t.b.v. kennisdeling en samenwerking. Daarnaast wordt in de gebiedsaanpakken (hoofdstuk 4) gewerkt aan de doorontwikkeling van de landbouw.	Mogelijk (afhankelijk van eerste verkennende gesprekken): in kaart brengen landbouwstructuur GMR. Opstellen actieplan en programmateam voor 'Gezond en lekker leven'.	Verkennende gesprekken met NLTO en ZLTO, later ook andere betrokkenen. Gezond en lekker leven: ambtenaren recreatie en toerisme, kernteam groen-blauw raamwerk, maatschappelijke partijen betrokken bij korte ketens, ondernemers waaronder agrariërs, TVAN (N.B. in deze fase zijn de genoemde partners nog niet betrokken. Dit zal gebeuren na/tijdens de opstartfase van de verhaallijn), provincie, waterschappen, GMR.	Verkennende gesprekken: najaar 2025. Gezond en lekker leven: Q2-Q3 2025: start inventarisatie. Q3-Q4 2025: opstellen actieplan en programmateam.	In beeld brengen landbouwstructuur: t.z.t. de kosten te bepalen en de financiering afhankelijk van vervolg. Gezond en lekker leven: €40.000 voor huidige fase en vervolg. Financiering door provincie Gelderland en budget Ontspannen regio.
RECREATIEF UITLOOPGEBIED	n.v.t.	Analyse door Flux landschapsarchitecten naar recreatieve uitloopgebieden in Foodvalley en de GMR.	We maken een realisatiestrategie voor de uitloopgebieden in NOVEX verband.	VRO/BZK, Provincie, LVVN, Staatsbosbeheer, Waterschappen, Natuurmonumenten, Park Lingezegen, gemeenten, Foodvalley, GMR.	Q1-Q3 2025: analyse Flux. Q4 2025: voorleggen van de studie uitloopgebieden aan BO leefomgeving.	De huidige analyse wordt gefinancierd door de NOVEX-samenwerking. In de volgende fase wordt bekeken hoe de financiering voor de uitloopgebieden georganiseerd wordt.
RUIMTE VOOR RECREATIE	n.v.t.	Analyse van huidige situatie, toekomstige ontwikkelingen en kansen en knelpunten door Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd.	Vaststellen vervolgstappen.	Ambtenaren recreatie en toerisme, kernteam groen-blauw raamwerk, TVAN, provincie Gelderland, Bureau voor Ruimte en vrije tijd, diverse natuur- en recreatiebeheerders en andere kennishouders, GMR.	Q1-Q4 2025: analyse Q4 2025: vaststellen vervolgstappen.	De analyse wordt gefinancierd vanuit de Ontspannen regio.

WATER EN BODEM STUREND	2024: GMR 2120 door de WUR. 2024: Onderzoek en regiosessies door College van Rijksadviseurs, Deltares en H+N+S Landschapsarchitecten.	Werkgroep water en bodem sturend en sessies ter aanscherping en verrijking van bestaand onderzoek en advies.	We werken aan een uitwerking waarbij we o.a. signaleringskaarten gaan maken voor de gehele GMR. Naar aanleiding daarvan maken we een handelingsperspectief.	De waterschappen, Rijkswaterstaat, provincie, klimaatregio's, GMR (Groene Groei en Ontspannen Regio).	Q2-Q3 2025: twee sessies voor het aanscherpen en verrijken van het advies van het College van Rijksadviseurs en anderen. De planning volgt op basis van deze sessies.	De opgave Groene Groei financiert dit traject.
GROEN IN STAD EN DORP	n.v.t.	Er zijn contacten gelegd met o.a. Foodvalley en het Rijk over het programma Groen in en om de stad en basiskwaliteit natuur.	We breiden onze contacten met Foodvalley en het Rijk uit en kijken, of en zo ja, hoe we Groen in de stad en basiskwaliteit kunnen benutten en vertalen naar onze regio.	Foodvalley, rijkspartners (LVVN en VRO), gemeenten, GMR.	Q4 2025-Q2 2026.	Gefinancierd vanuit begroting Ontspannen regio (met name capaciteit).

Naast deze regiobrede thema's is de GMR ook een van de veertig pilotregio's van het Europese project Pathway2Resilience. Pathway2Resilience is een onderzoeks- en innovatieprogramma onder Horizon Europa. Het heeft als doel een innovatieve benadering te bevorderen voor het versterken van klimaatbestendigheid. Deze innovatieve benadering heet de Regional Resilience Journey en is de methodiek die gebruikt wordt. De bedoeling is om tijdens deze reis met stakeholders uit de regio een actieplan, investeringsplan en een innovatie agenda te vormen om te komen tot een klimaatresistente regio. Als GMR doen we dit samen met Stichting Soil Valley. We richten ons specifiek op klimaatadaptief bouwen vanwege de grote woningbouwopgave. De pilot wordt getrokken vanuit de opgave Circulaire Regio met input van de Ontspannen Regio.

4. CONCRETISERING EN ACTUALISERING ACTIES

4.1. WERKEN MET EEN GEBIEDSAANPAK

Voor wat betreft de gebiedsaanpakken, gebruiken we de Gelderse gebiedsaanpak van de provincie Gelderland. In elk gebied wordt deze systematiek op maat toegepast: het is een leidraad om goede afspraken met elkaar te maken, stappen te initiëren en ieders rol goed scherp te hebben en houden. De gebiedsaanpak geeft houvast en een gemeenschappelijke taal. Het biedt de mogelijkheid om een (potentiële) gebiedsontwikkeling op te knippen en per fase een plan en doel te bepalen die richtinggevend zijn. Tussen de fasen vinden heldere besluitmomenten (ambtelijk en bestuurlijk) plaats om projectfasen af te sluiten en expliciet te toetsen of alles in beeld is en de volgende fase gestart kan worden. Dit geeft ook de mogelijkheid om met alle partners de samenwerking te vieren en samen de volgende stap in te zetten.

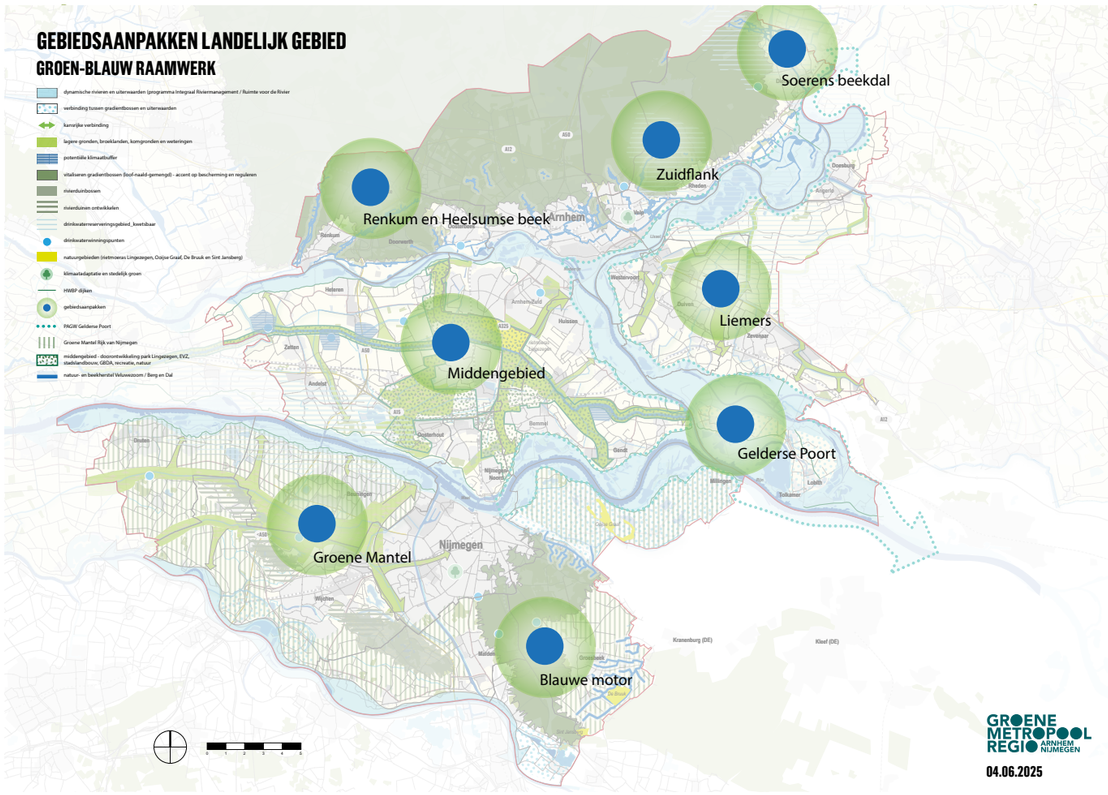
De Gelderse gebiedsaanpak is niet een op zichzelf staand doel, maar een middel om onze gebiedsaanpakken verder te brengen. We zetten de gebiedsaanpak in op een manier die passend is bij de opgaven, ambities en identiteit in het gebied. Dit betekent dat we niet (altijd) een zware gebiedsontwikkeling inzetten, zoals vaak wordt verwacht bij (pré-)verkenningen, maar juist pragmatisch kijken hoe we toegevoegde waarde kunnen creëren en stappen naar uitvoering kunnen zetten. We hanteren dus een lerende aanpak, samen met alle partners.
De verschillende fases in de gebiedsaanpak zijn door de provincie uitgebreid beschreven. Hier volstaan we met een illustratie van de fasen op de volgende pagina. De concretisering en actualisering van de acties in de gebieden, zoals hieronder beschreven, doen we aan de hand van deze systematiek.



4.2. OVERZICHT GEBIEDSAANPAKKEN

We richten ons op vijf gebieden: de Veluwezoom (Renkums en Heelsums beekdal, Zuidflank en Soerens beekdal), het Rijk van Nijmegen (Groene Mantel en Blauwe motor), de Liemers, het Middengebied en de Gelderse Poort.

In bijlage 3 zijn de gebiedsaanpakken in canvassen uitgewerkt. Hier beperken we ons tot een samenvatting per gebiedsaanpak.



GEBIEDSAANPAK	VERLEDEN	HUIDIGE FASE EN ACTIVITEITEN	VERVOLG	TREKKER EN BETROKKENEN	PLANNING	KOSTEN HUIDIGE FASE EN FINANCIERING
VELUWEZOOM ZUIDFLANK	Start-up sessie Q4 2024.	Oriëntatiefase: • Analyse van het natuur- en watersysteem en de bewoningsgeschiedenis. • Overzicht maken van huidige kennis, lopende projecten en beleid en kansen en knelpunten voor het vervolg. • Opzetten organisatie en plan van aanpak. • Aantrekken projectleider.	Go/no go voor pré-verkenning door bestuurders.	Gemeenten Rheden, Arnhem, Rozendaal, Renkum, waterschap Rijn en IJssel, waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland, grondbezitters en maatschappelijke partijen, GMR.	Oriëntatiefase en bijbehorende activiteiten 6 maanden na start projectleider. Go/no go moment voor pré-verkenning na afronding oriëntatiefase. Afronding pré-verkenningsfase 2 jaar na de start van de projectleider.	Financiering huidige fase: gemeente Rheden en GMR. Voor afronding oriëntatiefase en evt. vervolg: 0,6 fte projectleider en procesgeld voor Zuidflank en Soerens beekdal wordt een SPUK-aanvraag bij de provincie ingediend van in totaal €635.000. Financiering door GMR en provincie (mogelijke inzet budget gebiedsprocessen).
SOERENS BEEKDAL	Start-up sessie en oriëntatiefase Q4 2024- Q1 2025.	Pré-verkenning: • Plan van aanpak. • Thema's natuur, water landschap en landbouw • Verkenning geschiedenis en landschapskwaliteiten. • Verkennende gesprekken met agrariërs.	Uitvoeren van plan van aanpak Pré-verkenning en toewerken naar een getekende intentieovereenkomst.	Gemeenten Rheden, Brummen, Waterschap Rijn en IJssel, provincie Gelderland, grondbezitters, agrariërs, maatschappelijke partijen, GMR.	Uitvoeren plan van aanpak pré-verkenning Q3-Q4 2025. Opstellen intentieovereenkomst Q4 2026. Go/no go moment voor verkenning eind Q4 2027.	Financiering huidige fase: gemeente Rheden en provincie Gelderland. Voor pré-verkenning en evt. vervolg: 0,6 fte projectleider en procesgeld voor Zuidflank en Soerens beekdal wordt een SPUK-aanvraag bij de provincie ingediend van in totaal €635.000. Financiering door GMR en provincie (mogelijke inzet budget gebiedsprocessen).

RENKUMS EN HEELSUMS BEEKDAL	Start pré-verkenning Q1 2024.	Pré-verkenning: Bureaustudie en sessies waarbij GMR en gemeenten input leveren over de inhoud en het proces.	Verkenning: indien van toepassing (afhankelijk van uitkomst pré-verkenning) beoogde start in Q4 2025.	Gemeenten Ede, Wageningen, Renkum, Arnhem, Rozendaal, waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland, grootgrondbezitters en maatschappelijke partijen, GMR.	Beoogde beslissing en afronding pré-verkenning in Q4 2025.	Financiering huidige fase: provincie Gelderland.
HAVIKERWAARD, BEIMERWAARD, FRATERWAARD EN OLBURGERWAARD (HBFO)	Zie Gelderse poort.					
RIVIERKLIMAATPARK IJSSELPOORT (RKP)	Zie Gelderse poort.					

DE LIEMERS

HET BROEK	N.v.t.	Oriëntatiefase: • Verkenning gebiedsontwikkeling: Inventarisatie en advies over aanpak voor het vervolg, begeleid door bureau P2.	Go/no go voor pré-verkenning.	Gemeenten Westervoort, Duiven, Zevenaar, waterschap Rijn en IJssel, provincie Gelderland, Liemerse Ambassade, GMR. Vervolg: agrariërs, grondeigenaren en bewoners.	Verkenning gebiedsontwikkeling tussen Q2 en Q4 van 2025.	Budget voor verkenning komt uit bestaande budgetten van de provincie en de regio. Voor de uitvoering zal een separaat budget moeten worden aangevraagd.
STEDELIJKE UITLOOPGEBIEDEN	Start-up sessie.	Oriëntatiefase: Verkenning gebiedsontwikkeling, o.a. op basis van de studie door Flux naar uitloopgebieden en sessie over het gebied rondom de A15 tussen Duiven-Zevenaa.r	Vervolg bepalen n.a.v. studie uitloopgebieden (groene scheggen).	Gemeenten Westervoort, Duiven, Zevenaar, waterschap Rijn en IJssel, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat, GMR.	Verkenningen gebiedsontwikkeling tussen Q2 en Q4 van 2025.	Het gebied Duiven-Westervoort is uitgewerkt en gefinancierd door de gemeenten. Voor de uitvoering zal een separaat budget moeten worden aangevraagd.
RIVIERKLIMAATPARK IJSSELPOORT (RKP)	Zie Gelderse poort.					
RIJNSTRANGEN	Zie Gelderse poort.					

RIJK VAN NIJMEGEN

GROENE MANTEL ROND-OM NIJMEGEN (HIERNA: GROENE MANTEL)	Plan van aanpak (2024). Pré-verkenning: • Programma van eisen en financieringsstrategie. • Werkwijze voor uitvoering (incl. inventarisatie en start pilots en kennisbijeenkomsten).	Verkenning: Uitvoeringsprogramma incl. acties voor korte en lange termijn uitvoering.	Uitvoering projecten en implementeren beleid en beheer.	Gemeenten, waterschap Rivierenland, provincie Gelderland, ZLTO, Via Natura, Radboud Universiteit, Collectief Rivierenland, GMR.	Opdracht programma van eisen en financieringsstrategie: Q1-Q3 2025. Opdracht werkwijze: Q1-Q3 2025. Opstellen uitvoeringsprogramma: Q2-Q4 2025.	Beide opdrachten worden gefinancierd door de gemeenten. Voor de volgende fase wordt een aanvraag SPUK ingediend van ruim €500.000 bij de provincie).
HERSTEL BLAUWE MOTOR STUWWAL (HIERNA: BLAUWE MOTOR)	Voorafgaand proces Blauwe Motor.	Pré-verkenning: • Onderzoek naar de potentiële gebiedsontwikkeling. • Opstellen en ondertekenen intentieovereenkomst i.s.m. Groene Mantel.	Ondertekenen intentieovereenkomst en besluit over vervolg (invulling verkenningsfase). Werksessie met raden en presentatie advies en borging.	Provincie Gelderland, gemeenten Nijmegen, Berg en Dal en Heumen, Waterschap Rivierenland, GMR.	Ondertekenen intentieovereenkomst in Q2-Q3 2025.	De pré-verkenning wordt gefinancierd door de provincie Gelderland. Voor de volgende fase willen we financiering vanuit provincie inzetten (mogelijke inzet budget gebiedsprocessen).
RUIMTELIJK PERSPECTIEF DRUTEN-BEUNINGEN-WIJCHEN-NIJMEGEN	N.v.t.	Opstellen en uitwerken denkrichtingen ruimtelijk perspectief.		Gemeenten Nijmegen, Druten, Wijchen, Beuningen, provincie Gelderland, GMR.	Opstellen ruimtelijk perspectief, werksessie raden en presentatie advies en borging tussen Q2 en Q4 2025.	Deels gefinancierd door gemeenten, deels door Groene Groei.

MIDDENGEBIED

Middengebied.	Start-up sessie Q4 2024.	Pré-verkenning: Ontwikkelen van een realisatieplan. Bouwen van een coalitie van overheden en maatschappelijke partners.	Verkenning naar middelen voor uitvoering.	Gemeenten Overbetuwe, Lingewaard, Arnhem en Nijmegen, Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Groene Metropoolregio (GMR), en diverse maatschappelijke partners en terreinbeheerders. Een projectteam met vertegenwoordigers van deze partners begeleidt het proces.	Start: juli 2025. Doorlooptijd: tot april 2026.	Totale kostenraming: €135.000. Projectleiding (0,2-0,3 fte) geleverd door GMR, via provinciebudget: €20.000 Bijdragen gemeenten Overbetuwe en Lingewaard, waterschap en provincie (ieder €10.000): €40.000. Bijdrage uit programma **Ontspannen Regio**: €75.000.
Uiterwaarden Huissen.	Zie Gelderse poort.					

GELDERSE POORT

Splitsingspuntengebied uitwerking RWS_ON/ Deltaprogramma.	Sessies in 2025.		Het Rijk moet beleidskeuzes maken om problemen in het rivierengebied aan te pakken. De1efase gebiedsuitwerking helpt om een beeld te krijgen van de impact van deze keuzes op het splitsingspuntengebied.	Rijkswaterstaat, Waterschap, Deltaprogramma Rijn, provincie Gelderland, gemeenten, GMR.	Q2 2025 – Q4 2025. Werksessie HBFO: 16 september 2025 PannerdenschKanaal: 30 september 2025. Rijnstrangen: 14 oktober 2025. Waalbochten: 24 september 2025. Werksessie toets beelden HBFO: 8 oktober 2025. PannerdenschKanaal: 28 oktober 2025. Rijnstrangen: 4 november 2025. Waalbochten: 15 oktober 2025. Opstellen concept Eindrapport: 10 december 2025. Rapportage opstellen eindconcept Eindrapport: 21 januari 2026.	Wordt gefinancierd door het Rijk.
Gelderse Poort aanvullend traject GMR.	Start-up sessie Q4 2025.	Oriëntatiefase.	Vanuit het perspectief van de regio maken we een visie op de Gelderse poort. Accent ligt op beleving, nature based solutions en ruimtelijke kwaliteit.	Rijkswaterstaat, Waterschap, Deltaprogramma Rijn, provincie Gelderland, gemeenten, GMR en Stakeholders (maatschappelijke organisaties SBB.	Q3 2025 - 2027.	Aanvraag voor financiering ihkv versnellingsgelden VLGG moet nog worden opgesteld.
Havikerwaard, Beimerwaard, Fraterwaard en Olburgerwaard (HBFO).	pm.	pm.	pm.	pm. GMR heeft hier (nog) geen rol in.	pm.	pm.

Rivierklimaatpark IJsselpoort (RKP).	pm.	Planuitwerkingsfase.	Planuitwerkingsfase en start uitvoering.	Gemeenten Arnhem, Duiven, Rheden, Westervoort en Zevenaar, Natuurmonumenten, provincie Gelderland, Waterschap Rijn en IJssel en Rijkswaterstaat. GMR heeft hier (nog) geen rol in.	Oktober 2020 ondertekenen Samenwerkingsovereenkomst. 2022-2026 Planuitwerkingsfase. 2026 start uitvoering. 2027 KRW-werkzaamheden gereed. 2030 Overige werkzaamheden gereed.	De samenwerkings-partners financieren gezamenlijk het project.
Rijnstrangen en uiterwaarden Huissen.	n.v.t.	Verkennend traject van Rijkswaterstaat. Testcase bij de uiterwaarden bij Huissen over de samenwerking met alle partners (incl. GMR en gemeenten) voor een toekomstbestendige inrichting van het gebied.	Besluit opdracht gebiedsagenda.	Rijkswaterstaat, Waterschap, Deltaprogramma Rijn, provincie Gelderland, gemeenten, GMR.	Opstellen opdracht gebiedsagenda Q3 2025.	Beoogde financiering budget provincie (mogelijke inzet budget gebiedsprocessen).

5. ORGANISATIE

Op het niveau van de uitvoeringsagenda als geheel
Het bewaken van de voortgang en samenhang van deze uitvoeringsagenda, gebeurt binnen de opgave Ontspannen regio van de GMR. Dit in nauwe samenwerking met de andere opgaven, met name Groene Groeiregio, Verbonden regio (Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP), en Circulaire regio (waar klimaatadaptatie en energietransitie onderdeel van uit maken), gemeenten, provincie, waterschappen en andere partners.
De bestuurlijk opdrachtgever en het bestuurlijk opgaveteam Ontspannen regio, bewaken in nauwe afstemming en overleg met de bestuurlijk platforms van groen-blauw raamwerk, Groene groei (RO) en Circulaire regio de samenhang en voortgang van deze uitvoeringsagenda en stellen waar nodig bij.

Ambtelijk opdrachtgever is de opgavemanager Ontspannen regio. Opdrachtnemer is het kernteam groen-blauw raamwerk, onder leiding van de speerpuntcoördinatoren groen-blauw raamwerk. In het kernteam zitten vertegenwoordigers van de deelgebieden, de provincie, het waterschap Rivierenland en de GMR. Daarmee wordt de samenwerking met andere overheden dus ook direct vormgegeven.

Daar waar afstemming op bestuurlijk niveau met provincie en waterschappen over deze uitvoeringsagenda van belang is, gebruiken we het bestuurlijk overleg regioarrangement. Indien nodig kan vanuit hier opgeschaald worden naar NOVEX-niveau (samenwerking met regio's, provincie en Rijk).

Zowel op GMR-niveau als op het niveau van het BO regioarrangement en NOVEX geldt dat dit tafels zijn waarop wordt afgestemd, samenhang wordt bewaakt en keuzes worden voorbereid. Daadwerkelijke keuzes worden altijd gemaakt in de daartoe bevoegd gezagen, zijnde de colleges, raden, staten en besturen van de betrokken overheden en andere partners.

Op het niveau van thema's en aanpakken
De rol die het bestuurlijk opgaveteam en het kernteam heeft, is vooral een coördinerende en afstemmende rol voor het totaal van de uitvoeringsagenda. De daadwerkelijke uitvoering, dus het uitvoeren van de acties voor de gebiedsbrede thema's en gebiedsaanpakken, wordt per regiobreed thema en per gebiedsaanpak anders georganiseerd. Dit wordt apart voor elk thema en voor elk gebiedsaanpak beschreven in de opdrachten en plannen van aanpak die hiervoor zijn. Deze beschrijven we hier niet in detail.

Bij het uitwerken van de thema's en gebiedsaanpakken, zorgen we voor een goede afstemming met de gebiedsprogramma's die er per deelgebied zijn. De uitvoering en resultaten van de gebiedsbrede thema's en de gebiedsaanpakken worden ingebed in deze gebiedsprogramma's.
Coördinatie van en sturing op deze uitvoering valt daarmee binnen de organisatie van deze gebiedsprogramma's: de gebiedsteams en gebiedstrekkers (ambtelijk en bestuurlijk). Zo borgen we dat de uitvoering van deze uitvoeringsagenda goed wordt afgestemd met ruimtelijke ontwikkelingen in andere domeinen, zoals bijvoorbeeld, mobiliteit, wonen, economie en energietransitie.
In de canvassen en samenvattende tabellen in de vorige paragrafen, hebben we per gebiedsaanpak wel kort beschreven wie de trekker is en wie de belangrijkste betrokkenen zijn.

6. MIDDELEN: CAPACITEIT EN GELD

In de hoofdstukken 3 en 4 zijn de kosten en afgesproken financiering per regiobreed thema en gebiedsaanpak voor zover nu bekend, opgenomen. De belangrijkste inzet van gemeentelijke ambtenaren, namelijk hun inzet in de gebiedsaanpakken, blijkt erg moeilijk in te schatten. Dit verschilt sterk per gebiedsaanpak, maar ook per persoon en per gemeente. Op basis van een aantal ervaringscijfers, verwachten wij dat de gemiddelde tijdsbesteding neer zal komen op 2-4 uur per week voor één ambtenaar bij een bij de gebiedsaanpak betrokken gemeente. Dit is lang niet altijd "extra" werk. Vaak zijn gemeentelijk ambtenaren al bij deze aanpakken betroken (geweest) vanuit hun "reguliere" functie. Het blijft dus maatwerk. Het is daarom van belang dat iedere medewerker hier met zijn of haar leidinggevende goede afspraken over maakt.
Voor de korte termijn zijn de benodigde procesmiddelen al geborgd. Dit betekent dat de uitvoering in 2025 en 2026 kan plaatsvinden zonder dat er aanvullende financiële bijdragen van gemeenten nodig zijn. Voor deze periode volstaat de inwonerbijdrage aan de GMR, aangevuld met reeds door gemeenten voorgefinancierde middelen. Voor 2025 en 2026 is er dus geen extra geldelijke bijdrage bovenop deze bestaande afspraken nodig.

Naast de procesmiddelen voor de gebiedsbrede thema's en gebiedsaanpakken, zijn er middelen nodig voor de coördinatie en afstemming en voor de uitvoering. Hieronder gaan we nader hierop in.

6.1. MIDDELEN COÖRDINATOR EN AFSTEMMING

Voor coördinatie en afstemming is de volgende capaciteit beschikbaar:
- Speerpuntcoördinatoren: 1,4 fte geleverd door GMR (deels geleverd door GMR, deels tijdelijk voor een jaar door provincie (gestationeerd bij de GMR) vanaf 1 juni 2025
- Projectmedewerker: 1,0 fte geleverd door GMR
- Deelname aan kernteam door provincie, gemeenten en waterschap. 4-6 uur per maand per deelnemer

Daarnaast zijn er verschillende gemeentelijke en andere ambtenaren betrokken bij de ambtelijk platforms. Dit kost circa 1 uur per maand per persoon.

6.2. MIDDELEN VOOR DE UITVOERING

Hierboven zijn alleen de middelen voor de processen opgenomen. Grote zorg van alle betrokkenen is dat, zeker met het wegvallen van het transitiefonds, er onvoldoende middelen zullen zijn voor de uitvoering. De opgaven bevatten een orde van 300 miljoen (huidige schatting op basis van rapport Tauw, 2023) aan investeringen. Daarom gaan we gezamenlijk een financierings- en bekostigingsstrategie ontwikkelen. Deze strategie brengt de totale investeringsopgave, baten en risico's in beeld en verkent mogelijke dekkingsbronnen vanuit rijk, provincie, EU en publieke en private partijen. Ook worden instrumenten zoals fondsen, een grondbank, subsidies en cofinanciering betrokken.

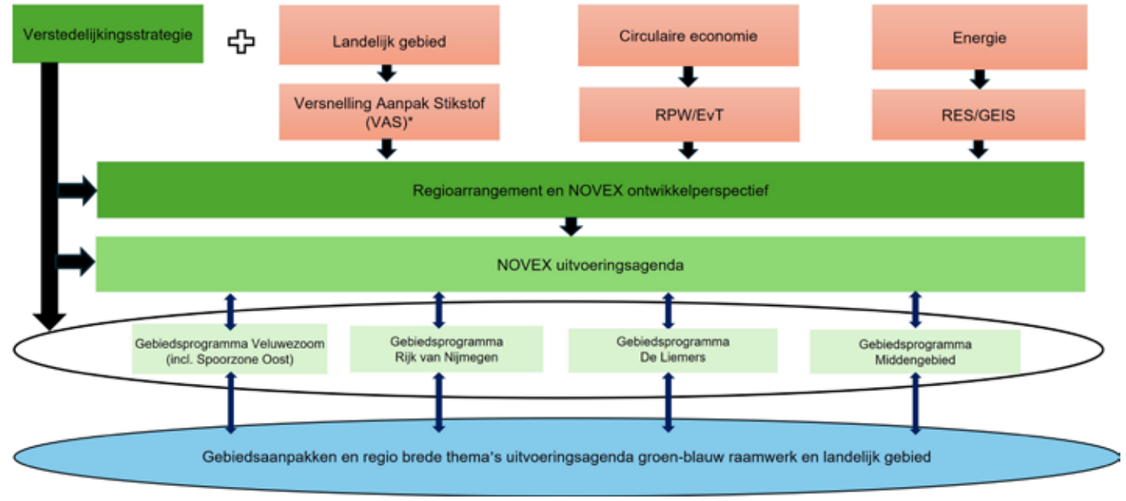
De strategie biedt daarmee een handelingsperspectief voor het organiseren van investeringen, zowel regiobreed als binnen de gebiedsaanpakken. In elk gebiedsproces wordt gekeken naar de verwachte kosten en financieringsmogelijkheden; aanvullend wordt op regionaal niveau gewerkt aan innovatieve constructies en koppelkansen met andere opgaven (zoals energie, klimaat en recreatie). De strategie wordt getoetst in twee gebiedsaanpakken en resulteert in een eindrapport met aanbevelingen en een voorstel voor portefeuilleopbouw. Deze verkenning wordt samen met de opgaven Groene Groei en Circulaire regio opgepakt en (mede) gefinancierd.

BIJLAGE 1:
TOELICHTING RUIMTELIJKE TRAJECTEN EN HOE DEZE ZICH TOT DE HUIDIGE UITVOERINGSAGENDA VERHOUDEN

In de regio lopen er verschillende ruimtelijke trajecten waartoe we ons met deze uitvoeringsagenda verhouden. De verstedelijkingsstrategie “Meer landschap, meer stad” vormt de basis waarop we werken. Daarin is afgesproken dat we als regio groeien in balans: Meer landschap, meer stad. Wonen, leefomgeving, mobiliteit en economie zijn hierin benoemd als belangrijke bouwstenen voor “groene groei”. De verstedelijkingsstrategie is later uitgebreid met de onderwerpen landelijk gebied en energie en het thema economie is verbreed naar circulaire economie. Die verschillende thema’s zijn uitgewerkt in verschillende meer sectorale beleidsdocumenten, zoals het Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG), dat inmiddels van tafel is, maar waarin wel veel inhoud is ontwikkeld. In het regioarrangement, gemaakt door waterschappen, provincie en samenwerkende gemeenten in de GMR, is deze uitbreiding opgenomen.
Het regioarrangement vormt op haar beurt weer input voor het ruimtelijk voorstel en het ruimtelijk arrangement, dat door de provincie wordt opgesteld. Hierin maken provincie en Rijk afspraken over belangrijke ruimtelijke vraagstukken.
De provincie Gelderland bouwt dit op vanuit de regioarrangementen van de regio’s. Ook in het NOVEX-ontwikkelperspectief komt dezelfde inhoud terug als in de verstedelijkingsstrategie en in het regioarrangement, maar dan op een hoger abstractieniveau. In het NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen Foodvalley werken we namelijk niet alleen met provincie en waterschappen in onze regio samen, maar ook met verschillende departementen van het Rijk, de regio Foodvalley en de provincie Utrecht. Het NOVEX-ontwikkelperspectief is uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

De gebiedsprogramma’s zijn een uitwerking van de verstedelijkingsstrategie en het regioarrangement op het niveau van de deelgebieden Veluwezoom (inclusief spoorzone Arnhem-Oost), Rijk van Nijmegen, De Liemers en het Middengebied. Hierin worden de uitgangspunten uit verstedelijkingsstrategie en regioarrangement vertaald naar de deelgebieden en verder uitgewerkt. Daarbij wordt niet alleen afgestemd met het regioarrangement, maar ook met de NOVEX-uitvoeringsagenda: dat wat deelgebied of regio-overstijgend is, wordt op de tafel van het regioarrangement of op de NOVEX-tafel gebracht.
Deze uitvoeringsagenda groen-blauw raamwerk en landelijk gebied is een uitwerking van één van de onderdelen van de gebiedsprogramma’s: de bouwsteen leefomgeving, die is verbreed en verrijkt in het groen-blauw raamwerk en landelijk gebied en als zodanig ook een plek heeft in het regioarrangement. Ook hierin zijn verbindingen te leggen met de NOVEX-tafel. Bijvoorbeeld het begrip “uitloopgebied” dat op de NOVEX-tafel wordt uitgewerkt.
Op de afbeelding op de volgende pagina hebben we de verschillende ruimtelijke trajecten verbeeld. Daarbij hebben we het ruimtelijk arrangement en het ruimtelijk voorstel buiten beschouwing gelaten, omdat we vanuit de regio hier wel input aan geven, maar niet rechtstreeks aan tafel zitten.

Regionale ruimtelijke trajecten: verschillende documenten, één inhoud



* Inclusief programma’s Natuur, Biodiversiteit, het regionaal Waterprogramma, Gelders Klimaatplan en de Kadernota Agrifood

BIJLAGE 2:
CANVASSEN REGIOBREDE THEMA'S



ONTWIKKELING LANDBOUW EN VOEDSEL

Een groot deel van de Groene Metropoolregio bestaat uit landbouwgebied, met daarin veel variatie. Denk aan veeteelt, laan- en fruitbomenteelt, en kleinschalige stadslandbouw. In de regio bevinden zich veel innovatieve en toonaangevende pioniers die werken aan de landbouwtransitie. Zij richten zich op uiteenlopende thema's, zoals groenblauwe dooradering (natuurvriendelijke water- en groenstructuren), korte voedselketens (tussen producent en consument), agroforestry (boslandbouw), bodemverbetering, biologische landbouw en zelfoogstmoestuinen. Veel van deze initiatieven hebben ook recreatieve of toeristische waarde.

We zien dan ook veel potentie voor verdere ontwikkeling en verduurzaming van de landbouw in de regio. Dit kan echter alleen als we vanaf het begin samen met agrariërs en andere betrokken partijen hieraan werken. Dat kan, want we zien in de regio veel enthousiasme en bereidheid om te werken aan een duurzame landbouwtoekomst. Tegelijkertijd ervaren deze partijen belemmeringen binnen het huidige economische en maatschappelijke systeem. Als Groene Metropoolregio willen we de samenwerking opzoeken met deze partijen om te onderzoeken wat we kunnen doen om deze belemmeringen weg te nemen en voedselproductie, natuur (inclusief stikstofreductie), water, bodem en klimaat hand in hand te laten gaan.

Daarbij hebben we ervoor gekozen om op regionaal niveau niet te werken aan en met een overkoepelende landbouw- en voedselstrategie of structureel overleg. Wel onderzoeken we mogelijkheden om samen met alle betrokkenen de landbouwstructuur van de Groene Metropoolregio goed in kaart te brengen. Ook sluiten we met het thema 'korte ketens' en een regionaal voedsellandschap aan bij het speerpunt Recreatie en Toerisme, met als centrale verhaallijn: 'Gezond en lekker leven'. Deze richt zich op het versterken van recreatieve mogelijkheden, gekoppeld aan het welzijn van inwoners. Denk aan lokaal en gezond voedsel, sport, spel en zingeving. Met deze verhaallijn zoeken we bewust de verbinding tussen verschillende beleidsdomeinen, en versterken we de samenwerking tussen de agrarische en recreatieve sector. Daarnaast kunnen we – waar nodig – gemeenten en andere partners, zoals de provincie, ondersteunen met kennisuitwisseling en samenwerking rondom lopende programma's en beleid voor het landelijk gebied. Daarbij is het uitgangspunt dat we gemeenten helpen hun rol in de landbouwtransitie goed te vervullen, door te zorgen voor voldoende kennis en capaciteit.

WAT GAAN WE DOEN?

Onderzoeken mogelijkheden om landbouwstructuur in kaart te brengen

- Onderzoeken van de mogelijkheden om de landbouwstructuur van de Groene Metropoolregio goed in kaart te brengen

Samen met, in eerste instantie, ZLTO en NLTO brengen we in kaart of en zo ja welke mogelijkheden er zijn om met alle betrokkenen de landbouwstructuur van de Groene Metropoolregio goed in kaart te brengen. Op basis hiervan kunnen we mogelijkheden voor verdere doorontwikkeling beter in beeld brengen.

Verhaallijn 'Gezond en lekker leven'

- Het inventariseren en ophalen van bestaande activiteiten en verhalen.

Met deze en de volgende actie leggen we de basis voor deze verhaallijn. We beginnen niet op nul; er zijn al initiatieven in de regio waar we op voortborduren. Het is belangrijk dat we de lessen leren die zijn opgedaan en we willen het netwerk binnen de regio versterken en uitbreiden. Daarin is bekendheid en inspiratie belangrijk.

- Het opstellen van een actieplan en programmateam.

Op basis van de inventarisatie kunnen we de vervolgacties bepalen en een programmaorganisatie opbouwen. In een actieplan werken we de volgende elementen uit:

- Toegankelijke recreatie voor iedereen in buitengebieden.
- Inspiratiesessie gastheerschap voor agrarische bedrijven en innovators Foodsector.
- Regio brede dekking en logische (digitale) verbindingen 'smaakmakers'.
- Pilot: concept en businessplan beleving streekiconen.

Met deze acties brengen we verschillende beleidsdomeinen bij elkaar, met name die voor natuur en landschap, voedsel, sport en beweging en recreatie en toerisme.

OVERIG

Bijhouden en inspelen op ontwikkelingen en behoeften gemeenten t.b.v. kennisdeling en samenwerking.

Wie doen er mee?

Onderzoeken mogelijkheden in kaart brengen landbouwstructuur
In eerste instantie voeren we gesprekken met NLTO en ZLTO, die hiervoor het initiatief hebben genomen. In een later stadium willen we ook andere betrokkenen bij voedsel en landbouw in de regio benaderen.

Verhaallijn 'Gezond en lekker leven'
Ambtenaren recreatie en toerisme, kernteam groen-blauw raamwerk, maatschappelijke partij- en betrokken bij korte ketens, ondernemers waaronder agrariërs, TVAN.
In deze fase zijn de genoemde partners nog niet betrokken. Dit gebeurt na de opstartfase van de verhaallijn.

Overig

Kernteam groen-blauw raamwerk, gemeenten, provincie, waterschap.

PLANNING

Onderzoeken mogelijkheden in kaart brengen landbouwstructuur

Activiteit	Periode
Eerste verkennende gesprekken met NLTO en ZLTO	Najaar 2025
Vervolg	Afhankelijk van eerste verkennende gesprekken

Verhaallijn ‘Gezond en lekker leven’

Activiteit	Periode
Start inventarisatie	Juni/Juli 2025
Opstellen actieplan en programmateam	Najaar 2025

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Onderzoeken mogelijkheden in kaart brengen landbouwstructuur
Financiering afhankelijk van de eerste verkennende gesprekken.

Verhaallijn ‘Gezond en lekker leven’
Voor deze verhaallijn is in deze fase 40.000 euro gereserveerd, met name als financiering voor het projectteam. Dit bedrag wordt gefinancierd vanuit de provincie Gelderland. Daarnaast wordt vanuit het budget van de Ontspannen regio een bijdrage geleverd aan de activiteiten.

Overig
Budget Ontspannen regio

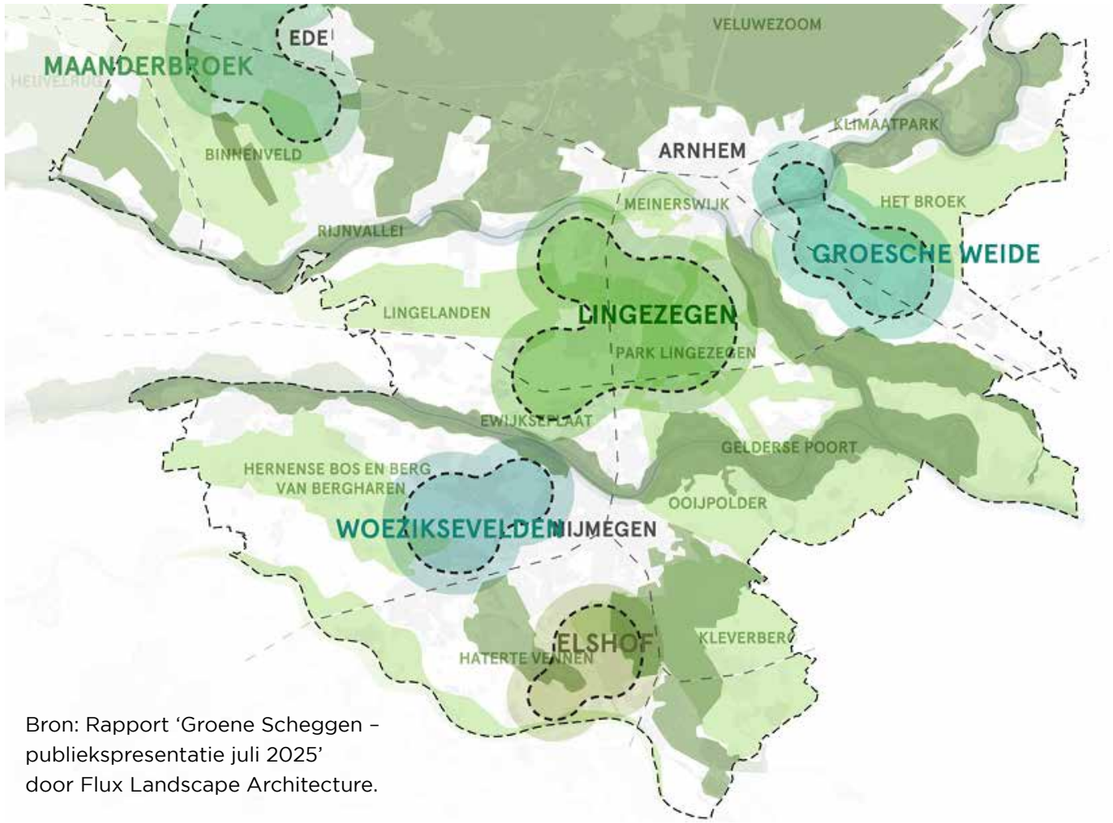


RECREATIEF UITLOOPGEBIED

In de Verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley, die in middels is verbreed naar het NOVEX ontwikkelperspectief, is afgesproken dat we bij het realiseren van nieuwe woningen, ook voldoende ruimte maken voor groen om te recreëren. Daarbij is voor de woningbouwopgave van 100.000 woningen gerekend met 500 m2 recreatief uitloopgebied per woning. Hierbij is een verdeling opgenomen tussen de GMR en Regio Foodvalley van respectievelijk 60.000 woningen/3000ha uitloopgebied en 40.000 woningen/2000 ha uitloopgebied te realiseren tussen 2020 en 2040. Dit betekent dus dat ongeveer 3000ha uitloopgebied in de Groene Metropoolregio zou moeten landen.

Om invulling te geven aan deze afspraak, is in opdracht van de NOVEX samenwerking een concept ontwikkeld voor deze recreatieve uitloopgebieden. Kern hiervan is dat de uitloopgebieden ook wel Groene scheg genoemd, de verbinding leggen tussen de bestaande steden en dorpen met hun nieuwe woningbouwlocaties en de omringende landschappen. De zogenaamde groene scheggen zijn geen traditionele parken, maar bestaan uit een productief landschap met functies als landbouw, waterbeschikbaarheid, energie-opwek, een robuuster watersysteem, bestaande natuur, agrarisch natuurbeheer, groen-blauwe dooradering en recreatief medegebruik. Daarnaast is er een eerste duiding van gebieden waar de groene scheggen effectief zijn en gekoppeld kunnen worden aan de NOVEX opgave.
De verstedelijking vindt plaats in de as Wijchen-Nijmegen, Elst-Arnhem en bij Westervoort, Duiven en Zevenaar. In de westflank van Nijmegen, in de Overbetuwe en in de Liemers zijn daarom nieuwe uitloopgebieden gewenst om vanuit de verstedelijkingsopgave en de nieuwe bewoners voldoende recreatieruimte te creëren en de bestaande natuur te ontlasten. De nieuw te creëren uitloopgebieden zorgen ervoor dat de druk op de bestaande kwetsbare natuur in de regio wordt afgeleid. Dit geldt voor het Nationaal park Veluwezoom, de Hatertse Vennen en het stuwwalgebied bij Nijmegen. Hier is mede door de toenemende verstedelijking de druk te hoog.

ZOEKGEBIEDEN UITLOOPGEBIED



Bron: Rapport ‘Groene Scheggen – publiekspresentatie juli 2025’ door Flux Landscape Architecture.

WAT GAAN WE DOEN?

We maken een realisatiestrategie voor de uitloopgebieden in NOVEX verband. Daarin worden de mogelijke scheggen verder onderzocht en uitgewerkt: hoe en in welke mate dragen ze bij aan onze doelen, hoe haalbaar zijn ze, zijn er financieringsmogelijkheden en wat is in welk tempo het meest realistische om op te pakken?

WIE DOEN ER MEE?

VRO/BZK, Provincie, LVVN, SBB, Waterschappen, Natuurmonumenten, Gemeenten.

PLANNING

Voorleggen van de studie uitloopgebieden aan BO leefomgeving en BO-Mirt (najaar 2025).

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Dit wordt uitgezocht in de realisatiestrategie.



RUIMTE VOOR RECREATIE

De Groene Metropoolregio is een aantrekkelijke plek om te recreëren – voor zowel inwoners als bezoekers. Dit geldt voor dagjesmensen én voor mensen die langer in de regio verblijven. Vooral recreatie in de natuur (zoals wandelen, fietsen of varen) en het bezoeken van bijzondere culturele plekken (bijvoorbeeld landgoederen, de Romeinse Limes of locaties die herinneren aan de Tweede Wereldoorlog) zijn hierbij belangrijk.
De regio wil een fijne plek blijven om te wonen en te bezoeken. Daarom streven we naar goede en toegankelijke voorzieningen voor recreatie en toerisme. Deze voorzieningen moeten passen bij wat mensen zoeken én bijdragen aan het behoud en herstel van natuur, landschap en cultuurhistorie. Het genieten van groen en water draagt bovendien bij aan de fysieke en mentale gezondheid van mensen.
Op veel plekken is er ruimte voor recreatie, maar op sommige locaties wordt het erg druk – wat nadelig is voor zowel mensen als natuur. Denk bijvoorbeeld aan de stuwwal bij Nijmegen, de Hatertse en Overasseltse vennen en de Posbank. We willen daarom zorgen voor voldoende aantrekkelijke recreatieplekken in de hele regio, zodat de drukte beter wordt verspreid en natuur zich kan herstellen. Dit wordt nog belangrijker naarmate er meer woningen worden gebouwd en het aantal inwoners toeneemt.

WAT GAAN WE DOEN?

Recreatie goed spreiden en combineren met natuur vraagt om actie. Daarom gaan we aan de slag met:

- Het versterken van de bestaande recreatieve infrastructuur, zoals fietsroutes en veerpontjes.
- Het beter benutten van Toeristische Overstappunten (TOP’s) om mensen op een duurzame manier naar recreatiegebieden te leiden.
- Het afstemmen met bestaande plannen voor recreatiespreiding, zoals het recreatiezoneringsplan voor de Veluwe en het Masterplan Veluwezoom.
- Samenwerking in lopende initiatieven, zoals bij de stuwwal bij Nijmegen en de vennen in de regio.

We werken hierbij samen met het speerpunt Recreatie en toerisme. Ons gezamenlijke doel is om, aanvullend op het groen-blauw raamwerk, een toekomstvisie te ontwikkelen voor groen-blauwe recreatie in de regio. Deze visie helpt gemeenten om goede keuzes te maken in de ruimtelijke inrichting van hun gebied.

Hoe pakken we dit aan?
De eerste stap is het uitvoeren van een analyse van de huidige en toekomstige situatie en de kansen en knelpunten voor recreatieve ontwikkelingen in de regio. Dit onderzoek kijkt naar:

- Welke recreatieve voorzieningen er zijn;
- Hoe intensief ze gebruikt worden;
- Wat de ecologische draagkracht van de gebieden is;
- Welke toekomstige ontwikkelingen invloed zullen hebben op de vraag naar recreatieve voorzieningen en waar kansen en knelpunten liggen voor verbetering of uitbreiding.

Deze analyse wordt in 2025 uitgevoerd. Daarbij worden natuurorganisaties, beheerders en andere betrokken partijen actief betrokken. De uitkomsten worden gepresenteerd in een rapport met kaarten. Deze vormen de basis voor een gezamenlijk toekomstbeeld én afspraken over beleid en ruimtelijke planning voor recreatie in het groen en blauw.

WIE DOEN ER MEE?

Ambtenaren recreatie en toerisme, kernteam groen-blauw raamwerk, TVAN, provincie Gelderland, Bureau voor Ruimte en vrije tijd, diverse natuur- en recreatiebeheerders en andere kennishouders.

PLANNING

Activiteit	Periode
Analyse door Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd	Januari-december 2025
Vaststellen volgende stappen	Eind 2025

HOE FINANCIEREN WE DIT?

De opdracht aan Bureau voor Ruimte en Vrije Tijd wordt gefinancierd vanuit het budget van de Ontspannen Regio. Financiering voor de vervolgstappen is nader te bepalen.



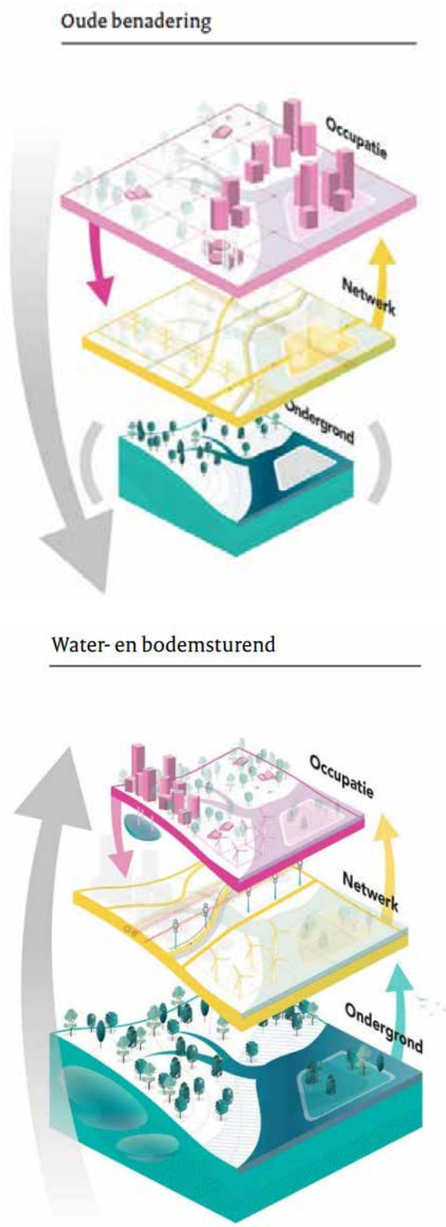
WATER EN BODEM STUREND

Een gezond water- en bodemsysteem is essentieel voor ons leven. Het vormt de basis voor natuur, schoon drinkwater, landbouw, economie én de manier waarop we ons land bouwen en inrichten. In Nederland – een klein, dichtbevolkt land – hebben we het landschap sterk aangepast aan onze behoeften. Dit heeft ons veel opgeleverd, maar we lopen nu tegen grenzen aan. Die problemen worden nog groter door klimaatverandering.

In de Groene Metropoolregio merken we dit onder andere aan verdroging en verzuring van de bodem op de stuwwallen. Daardoor gaat de kwaliteit van bossen en beekdalen achteruit. Ook in steden, dorpen en landbouwgebieden hebben we steeds vaker te maken met extreme weersomstandigheden zoals langdurige droogte, hittegolven en hevige regenval. Zelfs de grote rivieren, zoals die bij de Gelderse Poort, worden beïnvloed door hoe we het landschap hebben ingericht en door het veranderende klimaat. Dit kan grote gevolgen hebben voor de waterverdeling in Nederland en voor alles wat afhankelijk is van die rivieren – zowel in de natuur als in de samenleving.

Om ook in de toekomst te kunnen rekenen op een sterke natuur, een fijne leefomgeving en voldoende water, moeten we anders omgaan met water en bodem. In plaats van het landschap naar onze wensen te vormen, moeten we onze plannen en inrichting juist afstemmen op wat water en bodem aankunnen. Dit noemen we: water en bodem sturend.

We sluiten aan bij de koerswijziging die het kabinet in 2022 heeft ingezet. In een brief aan de Tweede Kamer heeft het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een aantal uitgangspunten en keuzes beschreven die invulling geven aan het principe water en bodem sturend.
De Provincie Gelderland heeft dit landelijke beleid vertaald naar een eigen aanpak, met richtlijnen (gidsprincipes) die passen bij de provinciale situatie. Om dit principe ook op regionaal niveau te gebruiken, hebben wij het opgenomen als leidend uitgangspunt in het regioarrangement ‘Meer landschap, meer stad’ van de Groene Metropoolregio.



Bron: Praktijkgids Water en bodem sturend door College van Rijksadviseurs. Figuur van Polyfern landscape architects. https://www.collegevan-rijksadviseurs.nl/actueel/nieuws/2023/11/09/praktijkgids-water-en-bodem-sturend.

WAT GAAN WE DOEN?

De visie GMR 2120 heeft tot tien perspectieven geleid voor water en bodem sturend en de keuzes die daarbij gemaakt moeten worden voor een klimaatbestendige regio van de toekomst. In samenwerking met het College van Rijksadviseurs, Deltares en H+N+S Landschapsarchitecten zijn er twee regiosessies georganiseerd in april 2024, om water en bodem sturend gebiedsgericht in beeld te brengen. De resultaten van deze sessies zijn uitgewerkt in een rapport. Al deze producten vormen samen een basis, waarop we voort kunnen bouwen in het Groen-blauw raamwerk en de integrale gebiedsprogramma's: wat betekent water en bodem sturend voor de ruimtelijke keuzes die we moeten maken? Het advies van het College van Rijksadviseurs, Deltares en H+N+S Landschapsarchitecten scherpen we aan en verrijken we met andere lopende trajecten. Het beoogde resultaat is een signaleringskaart van de opgaven m.b.t. water en bodem sturend voor de regio. Daarnaast zorgen we ervoor dat we het netwerk onderhouden, zodat we goed aangehaakt blijven bij landelijke trajecten die ook betrekking hebben op water en bodem sturend en mogelijk kansen bieden voor de regio.

WIE DOEN ER MEE?

De Waterschappen, Rijkswaterstaat, de Provincie. De GMR trekt deze werkgroep.

PLANNING

Voor het aanscherpen en verrijken van het advies van het College van Rijksadviseurs, Deltares en H+N+S Landschapsarchitecten, organiseren we in Q2/Q3 van 2025 twee werksessies. De planning volgt op basis van die sessies.

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Het opstellen van het advies en uitwerking daarvan wordt gefinancierd door de opgave Groene Groeiregio.



GROEN IN STAD EN DORP

Het groen-blauw raamwerk stopt niet bij het buitengebied. Het strekt zich juist ook uit tot in steden en dorpen. Groene en waterrijke plekken in woonwijken, centra en op werkplekken zijn belangrijk voor de biodiversiteit en de leefbaarheid van stedelijke gebieden.

Groen is onmisbaar voor gezonde steden en dorpen, zeker nu de effecten van klimaatverandering steeds duidelijker worden. Denk aan verkoeling in hete zomers en opvang van regenwater bij zware buien. Dat kan gaan om kleine ingrepen zoals geveltuinen en wadi's, maar ook om grote stadsparken zoals het Sonsbeekpark in Arnhem. Zulke plekken versterken de identiteit van buurten, verbeteren de gezondheid van inwoners en bevorderen sociale samenhang. Voor de Groene Metropoolregio is het belangrijk dat de groene verbindingen vanuit de stad naar het buitengebied worden versterkt. Denk aan de Groene Wig in Arnhem en de Groene Corridor in Nijmegen – beide zijn essentieel voor toekomstige woningbouw.

Gelukkig gebeurt er al veel. Organisaties zoals Stichting Steenbreek en overheden zetten zich actief in voor vergroening en klimaatadaptatie. De provincie Gelderland heeft bijvoorbeeld een Actieplan Klimaatadaptatie, met als onderdeel de subsidieregeling 'Challenge Groene Icoonprojecten'.

Het Rijksprogramma 'Groen in en om de Stad' wil steden groener, gezonder en leefbaarder maken. Dit sluit goed aan bij de verstedelijkingsstrategie Arnhem-Nijmegen-Foodvalley (ANF) en het NOVEX-ontwikkelperspectief. Beide zetten in op een sterk landschap en een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

Ook de Groene Metropoolregio wil bijdragen aan deze vergroening, niet alleen op het platteland, maar juist ook in steden en dorpen. We onderzoeken hoe we kennis kunnen delen en elkaar kunnen inspireren om vergroening naar een hoger niveau te tillen.

WAT GAAN WE DOEN?

We onderzoeken de mogelijkheden om aan te sluiten bij het programma "Groen in en om de stad" en het initiatief voor Basiskwaliteit Natuur – zowel voor stedelijk als landelijk gebied – van

het Ministerie van LVVN. Daarbij kunnen we leren van de Regio Foodvalley, die al een pilot voor Basiskwaliteit natuur heeft lopen. Verschillende gemeenten in onze regio hebben al ervaring opgedaan met Basiskwaliteit Natuur, zoals de gemeente Renkum (bij Foodvalley) en de gemeente Berg en Dal. Als GMR gaan we onderzoeken of, en zo ja, hoe, we dit ook in onze regio kunnen toepassen.



Bron: 'MooiNL: Green and healthy living in cities' door FABRIcations.https://www.fabrications.nl/work/mooinl-green-and-healthy-living-in-cities?itemId=hm5wf4gp2un4bux6eflmbkx2byvp8m

WIE DOEN ER MEE?

We starten de inventarisatie met gemeenten en het Rijk. We zoeken gaandeweg welke partners we hier verder bij willen betrekken.

PLANNING

Volgt na de eerste verkenningen.

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Vooralsnog is naast capaciteit geen investering nodig voor dit thema.

BIJLAGE 3:
CANVASSEN GEBIEDSAANPAKKEN



DE VELUWEZOOM

De Veluwezoom heeft een sterk profiel met waardevolle natuur (o.a. Natura 2000), beek- en droogdalen, cultuurhistorie en recreatie, maar ook een grote verstedelijkingsopgave. Het vormt **de groene long van Gelderland** en speelt een belangrijke rol in natuurbehoud, waterbeheer en de regionale economie. Ook de Nederrijn en IJssel, met hun uiterwaarden, zijn belangrijk voor waterveiligheid, natuur en zoetwatervoorziening.

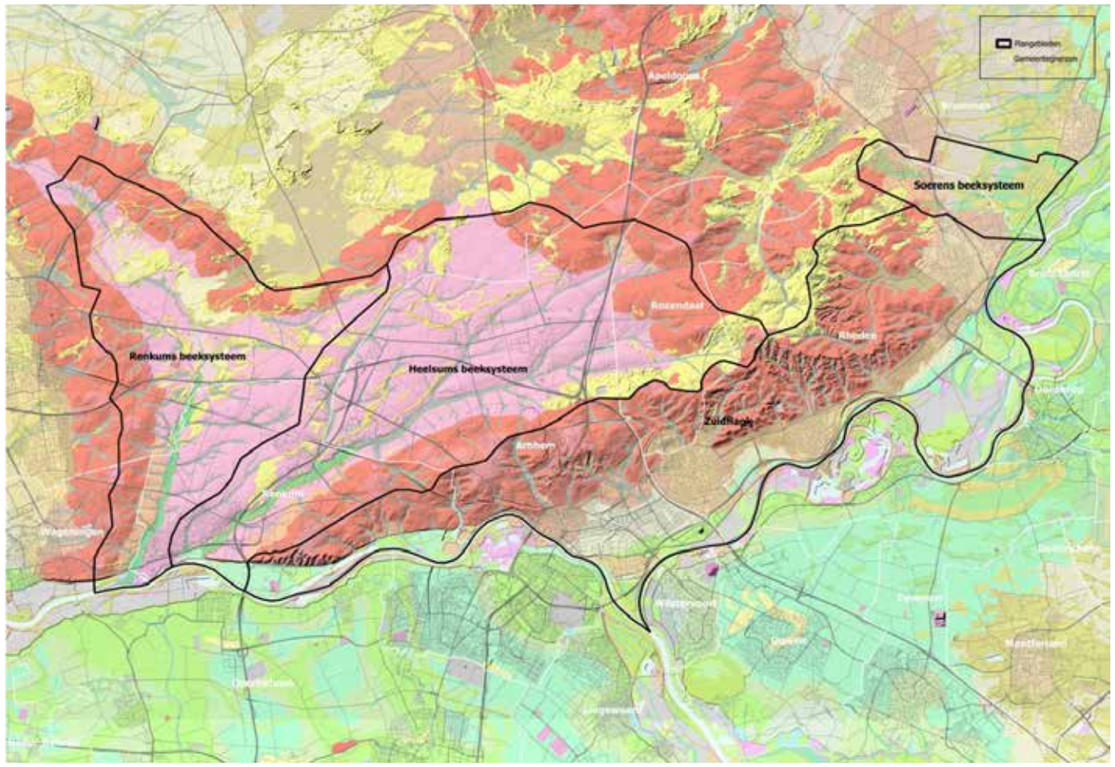
De grote uitdaging is **het versterken van natuur en waterbeheer**. Dit vraagt om:

- **Betere ecologische verbindingen** tussen natuurgebieden.
- **Een sterk bodem- en watersysteem**, waarin water en bodem leidend zijn.
- **Natuurinclusieve, toekomstbestendige landbouw en stikstofreductie** om de natuur te beschermen.
- **Klimaatadaptatie**, vooral tegen wateroverlast.
- **Aandacht voor behoud en versterking cultuurhistorie (de landgoederenzone van Gelders Arcadië) en een goede spreiding van recreatie**

Een integrale aanpak, waarbij recreatie en natuurherstel hand in hand gaan, is nodig. Ook de verbinding met de rivieren en initiatieven zoals het Rivierklimaatpark IJsselpoort dragen bij aan een samenhangend landschap.

Waar ligt de focus?
Binnen de **uitvoeringsagenda groen-blauw raamwerk** richten we ons op:

1. **Renkumse & Heelsumse beekdalen:** behoud van Natura 2000-doelen, tegengaan van droogte en reguleren van recreatie.
2. **Zuidflank:** behoud en versterking van het watersysteem, cultuurhistorie en verbinding tussen de Veluwe en de rivieren.
3. **Soerens beekdal:** een robuust watersysteem, een natuurinclusieve en toekomstbestendige landbouw en ecologische verbindingen tussen de Natura 2000 gebieden in een bijzonder cultuurlandschap.



WAT GAAN WE DOEN?

Pré-verkenning Renkums en Heelsums beekdal
We onderzoeken de belangrijkste uitdagingen in dit gebied, met focus op Natura 2000-doelen. Dit doen we via een bureaustudie waarin we bestaande kennis en gegevens verzamelen. We kijken naar:

- Het behalen van **Natura 2000-doelen**.
- De afronding van het **Gelders Natuur Netwerk (GNN)**.
- Het voldoen aan de **Kaderrichtlijn Water (KRW)**.
- Het verbeteren van de **groen-blauwe verbindingen**.

Daarnaast onderzoeken we of het initiatief **"Stromende Beken Verbinding"** van Stichting Renkums Beekdal kansen biedt om deze doelen te ondersteunen.

Oriëntatiefase Zuidflank
Voor de Zuidflank starten we met een brede analyse om inzicht te krijgen in de samenhang tussen het watersysteem, natuur en bewoning, vroeger en nu. Dit gebied loopt van **Doorwerth tot Dieren** en van de **stuwwal tot de uiterwaarden** van de Nederrijn en IJssel. We onderzoeken:

- De ondergrond en het watersysteem van beken en droogdalen.
- De bewoningsgeschiedenis en hoe deze samenhangt met het landschap en het watersysteem.
- De natuuropgaven en het **huidige natuurbeleid**.
- Lopende projecten, relevant beleid en bestaande kennis.
- Knelpunten, kansen en ambities in het gebied.

Op basis van deze inzichten besluiten we of een verdere gebiedsaanpak nuttig is voor **natuur, waterbeheer en klimaatadaptatie** in de Zuidflank. Bestuurders van betrokken partijen bepalen of we doorgaan met een pré-verkenning.

Pré-verkenning Soerens beekdal
Het Soerens Beekdal is een vervolg op een eer-

der gebiedsproces dat plaatsvond op initiatief van partijen in het gebied. Het betreft het hele stroomgebied van de Soerense Beek, deels in de gemeente Rheden en deels in de gemeente Brummen. We onderzoeken de volgende opgaven voor het gebied:

- Een **watersysteem** dat bestand is tegen toenemende weersextremen
- Een **natuurinclusief en toekomstbestendig** landbouwgebied
- Een rijke en veerkrachtige **natuur**
- Een **landschap** waarin bodem, water, natuur, cultuur en beleving optimaal op elkaar zijn afgestemd

WIE DOEN ER MEE?

Renkums en Heelsums beekdal

- Gemeenten: Ede, Wageningen, Renkum, Arnhem, Rozendaal, Renkum, Waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland, GMR, grootgrondbezitters, zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, defensie.

Zuidflank

- Gemeenten: Renkum, Arnhem, Rozendaal en Rheden, Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Vallei en Veluwe provincie Gelderland, GMR, landgoedeigenaren en grootgrondbezitters, zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Geldersch Landschap & Kasteelen.

Soerens beekdal

- Boeren, landgoedbeheerders, inwoners, gemeenten: Rheden en Brummen, Waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland, GMR.

PLANNING

GEBIED	ACTIVITEIT	PERIODE
Renkums en Heelsums beekdal	• Voorkeursscenario's gebiedsontwikkeling. • Besluitvorming go/no go gebiedsontwikkeling.	Jan-jun 2025 Mei-jun 2025
Zuidflank	• Uitwerken feitenbeeld en bewoningsgeschiedenis wordt uitgevoerd H+N+S Landschapsarchitecten en Gelders Genootschap in samenwerking met gemeenten, provincie, waterschappen en betrokken partijen. • Opzetten organisatie, maken plan van aanpak voor geheel (incl. andere deelopdrachten), organiseren middelen hiervoor door GMR (trekker), gemeenten, provincie en waterschappen.	Sept 2025 April 2025
	• Afronding oriëntatiefase Zuidflank, samenhangend geheel maken en voorbereiden go/no go richting pré-verkenning gebiedsontwikkeling.	Okt-dec 2025
Soerens Beekdal	• Gesprekken met agrariërs om hun toekomstperspectief in het gebied te verkennen. • Onderzoek naar de gebiedsidentiteit als basis voor de ontwikkeling van het beekdal. • Maken plan van aanpak met alle partijen, organiseren middelen door GMR (trekker), gemeenten, provincie en waterschappen. • Uitvoering plan van aanpak, aanzet maken voor een integraal gebiedsplan, besluitvorming go/no go voor een verkenningsfase.	Dec 2024 – juli 2025 Dec 2024 – sept 2025 April 2025 Sept 2025- 2026/2027

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Renkums en Heelsums beekdal

- De préverkenning wordt gefinancierd vanuit SPUK gelden Provincie Gelderland.
- Gemeenten, provincie en waterschappen leveren capaciteit om bij te dragen aan de totstandkoming van het plan van aanpak en het proces.

Zuidflank

- De gemeente Rheden financiert de opdracht voor het feitenbeeld en de historische analyse.
- De GMR levert vanuit de bestaande capaciteit een projectleider voor de coördinatie rondom het maken van een plan van aanpak.
- Gemeenten, provincie en waterschappen leveren capaciteit om bij te dragen aan de totstandkoming van het plan van aanpak en aan het proces.

Soerens Beekdal

- De gemeente Rheden financiert (deels samen met de provincie Gelderland) de oriënterende gesprekken met de boeren en het onderzoek naar de gebiedsidentiteit.
- De GMR en de provincie hebben de begeleiding voor de start van de pre-verkenningsfase gefinancierd.
- De GMR en de gemeente Rheden hebben vanuit bestaande capaciteit een projectleider geleverd voor de opstart van de projecten en voor het maken van het plan van aanpak.
- Alle betrokken partijen leveren capaciteit voor het maken van het plan van aanpak en voor de bijdrage aan het proces.



DE LIEMERS

De Liemers is een streek met een aantrekkelijk en gevarieerd landschap dat door de eeuwen heen is gevormd door de invloed van de natuur, het water en de mens. Uiterwaarden, rijnstrangen, oeverwallen en open komgebieden kenmerken de verschillende landschappen in de Liemers. De afgelopen halve eeuw is het landschap sterk veranderd door onder meer verstedelijking, aanleg van grootschalige infrastructuur en rationalisatie van de landbouw. Ook de komende decennia staat De Liemers voor grote opgaven m.b.t. woningbouw, nieuwe infrastructuur, energietransitie en klimaatverandering.

Waarom is dit belangrijk?
We willen de geschiedenis en het unieke landschap van de Liemers behouden en versterken. Daarom is het belangrijk om een sterk groen-blauw raamwerk te maken. Dat is een netwerk van natuur en landschap (groen) en water (blauw) dat zorgt voor een gezonde, aantrekkelijke en leefbare omgeving en een balans tussen stad, natuur en landelijk gebied.

Belangrijke doelen
- Beter verbinden van natuurgebieden.
- Een sterk water- en bodemsysteem: water en bodem zijn leidend.
- Landbouw die goed is voor de natuur (natuurinclusief) en minder stikstof uitstoot.
- Aanpakken van wateroverlast en droogte (klimaatadaptatie).
- Versterken recreatieve mogelijkheden.

Waar ligt de focus?
We richten ons op vier gebieden:
1. Het Broek
Hier komen veel ruimtelijke plannen samen.
We onderzoeken:
  - o Welke plannen er zijn.
  - o Hoeveel ruimte ze innemen.
  - o Hoe we hierin keuzes maken.

2. Stedelijke uitloopgebieden
Gebieden tussen Duiven, Westervoort, Zevenaar en Didam. Hier kunnen mensen uit de steden straks wandelen, fietsen en ontspannen. Voor Duiven–Westervoort is al een goede visie gemaakt samen met bewoners.
3. Gelderse Poort (o.a. Rijnstrangen en Rivierklimaatpark IJsselpoort)
Zie aparte uitwerking in het canvas voor de Gelderse Poort.

WAT GAAN WE DOEN?

1. Het Broek
Belangrijke thema's:
- Toekomstbestendige landbouw.
- Versterken van natuur en water (groen-blauw raamwerk).
- Herstel van natuur en biodiversiteit en watersysteem.
- Betere recreatiemogelijkheden.

Hoe pakken we dit aan?
We schakelen een onafhankelijk bureau (P2) in om onderzoek te doen. Dit moet duidelijk maken of, en hoe, overheden samen aan de slag moeten in dit gebied. Het resultaat is een rapport dat helpt bij het nemen van beslissingen, zoals:
- Starten met een visie of verkenning.
- Of juist kiezen voor kleinere, aparte projecten.
- De acties bestaan uit het begeleiden van deze opdracht en het zorgen voor agendering van en besluitvorming over de resultaten van deze opdracht.

2. Stedelijke uitloopgebieden
We richten ons vooral op het gebied tussen Duiven en Zevenaar (met verbinding naar Westervoort). Dit gebied is 1.150 hectare groot en past binnen de ambitie om 3.000 hectare aan nieuwe recreatiegebieden te maken.

Vervolgstappen:
- Een duidelijke visie opstellen voor het gebied (ook voor de komende 10 jaar).
- Bepalen welke doelen voorrang krijgen: natuur (groen en water) of stedelijke uitbreiding.

WIE DOEN ER MEE?

Het Broek
Gemeenten, GMR, provincie, waterschap, Liemers Ambassade,
boeren en bewoners.
Gebruik van bestaande informatie is mogelijk.

Stedelijk uitloopgebied
Gemeenten, GMR, provincie, Rijkswaterstaat, waterschap. Ook grondeigenaren en bewoners.
Eerst kijken wat er al ligt (zoals plannen voor de A15), dan bepalen wat er mogelijk is.

PLANNING

GEBIED	ACTIVITEIT	PERIODE
Het Broek	• Verkenning van gebiedsontwikkeling	april – oktober 2025
Stedelijke uitloopgebieden	• Verkenning van gebiedsontwikkeling	april – oktober 2025

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Het Broek
- Voor de uitvoering is een apart budget nodig.
- De verkenning gebeurt samen met de provincie en regio en past binnen het bestaande budget.

Stedelijke uitloopgebieden
- Verkenning wordt nu betaald door de regio.
- Voor vervolgstappen is extra geld nodig.
- Mogelijk kunnen we gebruikmaken van geld voor droogtebestrijding.



RIJK VAN NIJMEGEN

In het Rijk van Nijmegen wordt gewerkt aan een toekomstbestendig landschap. Twee belangrijke programma's staan hierin centraal:

1. **De Groene Mantel** – gericht op een biodivers, klimaatrobuust en beleefbaar landschap met een toekomstbestendige landbouw en robuuste verbindingen tussen natuurgebieden
2. **De Blauwe Motor** – gericht op het herstellen van het bodem- en watersysteem op de stuwwal bij Nijmegen.

Wat willen we bereiken in dit gebied?
In het gebied willen we o.a. het volgende bereiken:
- Behoud en stimuleren van duurzame en natuurinclusieve landbouw.
- Betere verbindingen tussen natuurgebieden.
- Meer landschappelijke kwaliteit.
- Herstel van het bodem- en watersysteem.
- Aanpassing aan het veranderende klimaat.
- Verbeterde mogelijkheden voor recreatie.

De Blauwe Motor
De Blauwe Motor richt zich op het stuwwallenlandschap rondom Nijmegen, waaronder De Bruuk, Sint-Jansberg en het landgoederengebied bij Ubbergen en Beek.

De Blauwe Motor heeft als doel een toekomstbestendige ('klimaatrobuuste') Stuwwal in 2035 door een betere balans in het (grond)water- en bodemsysteem. Dit als basis voor vitaal bos, natuur, droog en veilig wonen, toekomstbestendige land- en tuinbouw, en een aantrekkelijk landschap om te recreëren. Partijen willen dit doel bereiken door o.a.:
- Verbeteren van waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid en uitvoeren klimaatadaptieve maatregelen.
- Het verminderen van stikstofbelasting op natuurgebieden.
- Aandacht voor hydrologie en ecologische samenhang.

De Groene Mantel
De Groene Mantel richt zich op het ondersteunen en opschalen van duurzame landbouwinitiatieven en landschapsontwikkeling in het buitengebied rondom Nijmegen. Dit gebied loopt van Millingen aan de Rijn in het oosten tot het land van Maas en Waal in het westen en omvat een grote diversiteit aan landschappen. De Groene Mantel heeft als doel een biodivers, klimaatrobuust en beleefbaar landschap voor 2035. De Partijen willen ook een gezonde en toekomstbestendige voedselvoorziening en robuuste verbindingen tussen natuurgebieden realiseren.
Partijen willen dit doel bereiken door:
- bij te dragen aan natuur, water, bodem en klimaat;
- toekomstperspectief te creëren voor agrariërs die werken aan bovenstaande thema's;
- de relatie tussen stad en landelijk gebied te versterken.

WAT GAAN WE DOEN?

De **Blauwe Motor** en de **Groene Mantel** zijn twee aparte programma's met ieder hun eigen achtergrond, doel en organisatie. Toch overlappen ze deels in het gebied en in inhoudelijke thema's zoals natuur, water en landbouw. Daarom werken alle betrokken partijen samen om deze programma's goed op elkaar af te stemmen.

Blauwe Motor: herstel van de stuwwal

De stuwwal bij Nijmegen kampt met problemen zoals uitdroging, erosie en verstoring van natuurlijke waterstromen (kwel). Om deze tegen te gaan, werken we aan:
- Minder grondwateronttrekking.
- Vasthouden en infiltreren van water.
- Klimaatbestendige maatregelen.
- Verbetering van natuurverbindingen rondom Natura 2000-gebieden.

In 2024 is onderzocht wat de belangen en rollen van alle betrokken partijen zijn. Ook is besproken wat er nodig is om samen verder te werken. In 2025 willen we een intentieovereenkomst afsluiten waarin de afspraken en inzet van elke partij worden vastgelegd. De Groene Metropoolregio blijft meewerken als coördinator, en zorgt ervoor dat de Blauwe Motor en Groene Mantel goed op elkaar aansluiten.

Groene Mantel: versterken van natuur en landbouw rond Nijmegen

De Groene Mantel biedt kansen om de balans te houden tussen verstedelijking en natuur. Het project verbindt stad en land, en ondersteunt boeren die bijdragen aan natuur, bodem en waterbeheer. Dit doen we onder andere door:
- Ecologische verbindingen aan te leggen tussen natuurgebieden.
- Duurzaam bodembeheer en watergebruik op landbouwgronden.
- Agrariërs te ondersteunen met o.a. subsidies, kennisverspreiding en maatwerk.

In september 2024 is er een **plan van aanpak** vastgesteld. Dit heeft geleid tot twee belangrijke acties in het voorjaar van 2025:
1. Een rapport met **gebiedsverhalen en een financieringsstrategie** – hierin staat wat de opgaven en voorstelbare maatregelen zijn en welke opties voor financiering en organisatie van het vervolg naar uitvoering mogelijk zijn.
2. Een advies over de **werkwijze voor uitvoering** – dit bevat een advies en aanzet tot uitvoering, met ruimte voor pilots, bijeenkomsten, kennisdeling en samenwerking tussen publieke en private partijen.

Ook verkennen we subsidiemogelijkheden, zoals uit het GLB (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid), om op korte termijn al maatregelen te kunnen uitvoeren.

Andere lopende initiatieven die samenhangen met de Groene Mantel:
- Samen van Meerwaarde: uitwerking visie/gebiedsbod ZLTO
  De lokale landbouworganisatie heeft een visie opgesteld voor een duurzamer landschap met betere lucht-, water- en bodemkwaliteit en meer biodiversiteit. Zij willen hieraan bijdragen, mits er voldoende ruimte en steun komt vanuit overheden. Deze visie wordt verder uitgewerkt in het gebied.
- Ruimtelijk perspectief Druten – Beuningen – Wijchen – Nijmegen

Het gaat hier om het gebied Woezikse veld dat uitloopt naar de Oeverwal en kom van Beuningen en het westelijke deel (ten westen van Wijchen) van het Rivierduinengebied Wijchen tot Woerd.

Voor het landschap tussen deze gemeenten wordt een visie ontwikkeld die antwoord geeft op de vraag: hoe combineren we natuur, woning-

bouw, energie en andere ruimteclaims? Hoewel dit niet direct onder het groen-blauw raamwerk valt, is er wel inhoudelijke samenhang.
• LESA Hatertse en Overasseltse Vennen

De Hatertse en Overasseltse Vennen kampen met de gevolgen van klimaatverandering. Via een Landschap Ecologische Systeem Analyse (LESA) willen we onderzoeken hoe het gebied weerbaarder gemaakt kan worden. Hierbij wordt gekeken naar waterhuishouding, natuurkwaliteit en landschap, met aandacht voor de effecten van droogte en extreme regenval. Er wordt gedacht aan maatregelen voor biodiversiteitsherstel, verhogen van het waterpeil en het stimuleren van een landschapspark voor recreatiespreiding.

WIE DOEN ER MEE?

Projectgroep Blauwe Motor:
Provincie Gelderland, gemeenten Nijmegen, Berg en Dal en Heumen, Waterschap Rivierenland, GMR.

Begeleidingsgroep Groene Mantel:
Gemeenten Nijmegen, Wijchen, Druten, Heumen, West Maas en Waal, Beuningen en Berg en Dal, waterschap Rivierenland, provincie Gelderland, ZLTO, Via Natura, Radboud Universiteit, Collectief Rivierenland, GMR.

Partijen anderzijds betrokken bij Blauwe Motor en Groene Mantel:
Natuur- en recreatiebelangenverenigingen, agrarische natuurverenigingen, terreinbeherende organisaties, waterbedrijf Vitens, de agrarische sector, de veiligheidsregio en kennisinstellingen.

PLANNING

GEBIED	ACTIVITEIT	PERIODE
Groene Mantel	• Opdrachten voor gebiedsverhalen en werkwijze Groene Mantel. • Opstellen uitvoeringsprogramma en starten pilots en projecten. • Verkennen financieringsmogelijkheden.	Januari -september 2025 2025-2026 Doorlopend
Blauwe Motor	• Opstellen uitvoeringsprogramma.	2025-2026
Groene Mantel/ Blauwe Motor	• Intentieovereenkomst Blauwe Motor en Groene Mantel.	2025
Ruimtelijk perspectief Druten-Beuningen-Wijchen-Nijmegen	• Opstellen en uitwerken denkrichtingen ruimtelijk perspectief.	2025

HOE FINANCIEREN WE DIT?

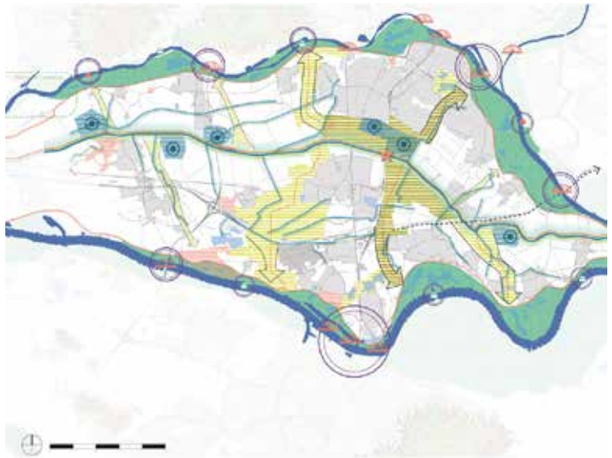
Groene Mantel
Voor de korte termijn nemen provincie Gelderland, gemeenten en de Groene Metropoolregio het voortouw in de financiering. Voor de jaren na 2025 is aanvullend budget nodig. Daarom wordt er een financieringsstrategie opgesteld voor het hele groen-blauw raamwerk en kijken we naar subsidiemogelijkheden, onder andere vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB).



MIDDENGEBIED

Het Middengebied vormt het hart van de Groene Metropoolregio. Het gebied ligt ingeklemd tussen Arnhem en Nijmegen en staat onder druk door verstedelijking, infrastructuur en andere ruimtevragers. Tegelijkertijd biedt deze centrale ligging unieke kansen voor het versterken van het landschap, het realiseren van recreatief uitloopgebied en het verbeteren van de ecologische samenhang.
Binnen het groen-blauw raamwerk vervult het Middengebied een sleutelrol als verbindingszone tussen stad en landschap. Het bestaande Park Lingezegen laat zien hoe landbouw, natuur, recreatie en stedelijke dynamiek elkaar kunnen versterken. De ambitie is om dit verder uit te bouwen en te verbinden met omliggende gebieden, onder andere via de groene scheggen die ontwikkeld zijn in het kader van NOVEX.

Bron: Rapport ‘Vervlochten regio’ Groenblauwe raamwerk metropoolregio Arnhem-Nijmegen door Feddes/Olthof Landschapsarchitecten.





Om deze potentie waar te maken, zetten we in op een gebiedsgerichte aanpak waarin bestaande projecten worden verbonden, versneld en ingebed in een gezamenlijk perspectief. Daarbij bouwen we aan een coalitie van overheden en niet-overheden.
De opdracht is nadrukkelijk gericht op het vergroten van de uitvoeringskracht, onder andere door het opstellen van een realisatieplan en het vormen van een uitvoeringsgerichte coalitie. Zo leggen we de basis voor concrete uitvoering zodra middelen beschikbaar komen en bereiden we het gebied voor op een toekomst waarin landschap en verstedelijking in balans groeien.

Wat gaat er gebeuren?
We zetten de eerste stap richting uitvoering door samen met partners een gedeeld toekomstbeeld en realisatieplan op te stellen. De lopende projecten worden geïnventariseerd en verbonden aan het toekomstbeeld. Een extern bureau ondersteunt het projectteam bij het opstellen van het realisatieplan. Via bijeenkomsten en gesprekken halen we input op bij partners en belanghebbenden. Tegelijkertijd wordt de uitvoeringscoalitie samengesteld, zodat vanaf 2026 gezamenlijk uitvoering voorbereid kan worden.

WAT GAAN WE DOEN?

We ontwikkelen een samenhangend en beeldend realisatieplan voor de groen-blauwe opgaven in het Middengebied. Dit plan geeft richting aan de uitvoering van een netwerk van landschapszones, uitloopgebieden en natuurversterking als onderdeel van het groen-blauw raamwerk. Daarbij benutten we bestaande plannen en projecten zoals omgevingsvisies, het concept Groene Scheggen, visies op Park Lingezegen en de landschapsontwikkelingsplannen van Overbetuwe en Lingewaard. Park Lingezegen gaat in het najaar van 2025 een actualisatie maken van de ‘Verkeersvisie Park Lingezegen’ uit 2017. In de uitvoeringsagenda GBRW zal dit worden meegenomen. Ook bouwen we een coalitie van overheden en maatschappelijke partners die samen de uitvoering ondersteunen.

WIE DOEN ER MEE?

Gemeenten Overbetuwe, Lingewaard, Arnhem en Nijmegen, Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, Groene Metropoolregio (GMR), en diverse maatschappelijke partners en terrein-beheerders. Een projectteam met vertegenwoordigers van deze partners begeleidt het proces. Ook wordt expertise van externe bureaus ingezet voor inhoudelijke uitwerking en procesbegeleiding.

PLANNING

Start: juli 2025
Doorlooptijd: tot april 2026
Hoofdfasen:
- Zomer 2025: opstart projectteam en externe inhuur
- Najaar 2025: ophalen input, bijeenkomsten, inventarisatie projecten
- Winter 2025/2026: opstellen en afstemmen realisatieplan
- Voorjaar 2026: opleveren plan en opbouwen uitvoeringscoalitie

HOE FINANCIEREN WE DIT?

Totale kostenraming: €135.000
- Projectleiding (0,2-0,3 fte) geleverd door GMR, via provinciebudget: €20.000
- Bijdragen gemeenten Overbetuwe en Lingewaard, waterschap en provincie (ieder €10.000): €40.000Bijdrage uit programma Ontspannen Regio: €75.000

Inzet projectteam: ca. 2 uur/week per partner
Voor uitvoering van projecten wordt in een latere fase aanvullende financiering gezocht, mede op basis van de GMR-financieringsstrategie.



DE GELDERSE POORT

In de Gelderse Poort – het gebied rond de rivieren bij onder andere Nijmegen, Arnhem en de Rijnstrangen – wordt gewerkt aan het versterken, herstellen en uitbreiden van natuur. Dit gebeurt in het kader van het landelijke programma PAGW (Programma Aanpak Grote Wateren). Het doel is een gebied te ontwikkelen waarin natuur, waterkwaliteit, landbouw, economie en recreatie goed samen kunnen gaan.

Waarom is dit belangrijk?
De Gelderse Poort is een bijzonder natuurgebied waar grote rivieren samenkomen. Het is een kwetsbaar gebied dat last heeft van verdroging, verlies van biodiversiteit en steeds extremere weersomstandigheden, zoals overstromingen of droogte. Tegelijk is het een plek waar veel ruimteclaims samenkomen: landbouw, natuur, woningbouw, scheepvaart, zandwinning en recreatie. Daarom wordt in dit gebied gezocht naar slimme combinaties. Door natuurlijke processen meer ruimte te geven (zoals het laten overstromen van uiterwaarden bij hoog water of het verbinden van natuurgebieden), ontstaat een toekomstbestendig landschap dat beter bestand is tegen klimaatverandering.

Wat is de ambitie?
De ambitie is om in de Gelderse Poort vóór 2050 ongeveer **7.500 hectare** natuur te realiseren of te verbeteren. Dat gebeurt vooral in buitendijkse gebieden – plekken waar de rivieren vrij kunnen stromen – maar ook op sommige plekken binnen de dijken.
Er wordt gewerkt aan:
- het verbeteren van de waterkwaliteit.
- het vergroten van de biodiversiteit.
- het beter vasthouden van water in natte perioden.
- het verbinden van natuurgebieden, ook met het landbouwgebied.
- het versterken van de relatie tussen stad en land.

Welke gebieden horen bij de Gelderse Poort?
Onder de Gelderse Poort vallen onder andere:
- het Rijnstrangengebied
- de uiterwaarden bij Huissen
- het gebied tussen de Waal, Rijn en IJssel (de Rijntakken)
- het Rivierklimaatpark IJsselpoort
- verschillende deelgebieden zoals de Havikerwaard, Beimerwaard, Fraterwaard en Olburgerwaard

Een groot deel van deze gebieden is Natura 2000-gebied, wat betekent dat het beschermd is vanwege bijzondere planten en dieren. Sommige delen, zoals de Rijnstrangen, zijn belangrijk leefgebied voor bijvoorbeeld de kamsalamander of zeldzame stroomdalgraslanden.

WAT GAAN WE DOEN?

1. Rijnstrangen en uiterwaarden bij Huissen
Rijkswaterstaat is samen met andere overheden begonnen met een verkenning van dit gebied. Ze kijken hoe het gebied in de toekomst beter ingericht kan worden, met aandacht voor waterveiligheid, natuur en landbouw. De uiterwaarden bij Huissen worden gebruikt als proefgebied om te onderzoeken hoe de samenwerking tussen partijen het beste kan verlopen.

2. Rivierklimaatpark IJsselpoort
In dit gebied tussen Arnhem en Zevenaar wordt gewerkt aan een landschap dat klimaatextremen aankan. Denk aan uiterwaarden die kunnen overstromen bij hoog water, maar waar ook ruimte is voor:

- natuurontwikkeling
- bedrijven
- landbouw
- recreatie (zoals wandelen en fietsen)
- scheepvaart

De samenwerkingsovereenkomst voor dit project is al in 2020 ondertekend. Tussen 2022 en 2026 wordt het plan verder uitgewerkt. De uitvoering start in 2026 en moet in 2030 helemaal klaar zijn.

WIE DOEN ER MEE?

- Rijnstrangen en uiterwaarden Huissen: Rijkswaterstaat, Waterschap, Deltaprogramma Rijn, provincie Gelderland, gemeenten
- Rivierklimaatpark IJsselpoort is een samenwerking tussen Gemeenten Arnhem, Duiven, Rheden, Westervoort en Zevenaar, Natuurmonumenten, provincie Gelderland, Waterschap Rijn en IJssel en Rijkswaterstaat als uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

PLANNING

GEBIED	ACTIVITEIT	PERIODE	TOELICHTING
Rijnstrangen & Uiterwaarden Huissen.	• Verkenningsfase.	Lopend (besluit in 2026).	Verkenning door RWS en partners; Huissen is testcase
	• Besluitvorming (Deltaprogramma).	2026.	Rijk neemt besluit over vervolg.
	• Uitwerking & uitvoering.	Na 2026 (nog te plannen).	Afhankelijk van besluitvorming.
Rivierklimaatpark IJsselpoort.	• Samenwerkingsovereenkomst.	Oktober 2020	Ondertekening door partners.
	• Planuitwerking.	2022 – 202	Detailplannen worden gemaakt.
	• Start uitvoering.	202.	Begin uitvoering in het gebied.
	• KRW-werkzaamheden gereed.	2027	Maatregelen voor waterkwaliteit klaar.
	• Overige werkzaamheden gereed.	2030	Volledige afronding project.

GEBIED	ACTIVITEIT	PERIODE	TOELICHTING
PAGW – Gelderse.	• Uitvoeringsfase (3e tranche).	2030 – 2033	€20 miljoen rijksmiddelen beschikbaar voor uitvoering.
Poort brede uitvoering.	• Systeemingrepen & opschaling.	Tot en met 2050.	Langetermijndoel: 7.500 hectare natuurherstel.

HOE FINANCIEREN WE DIT?

- Voor de Gelderse Poort is via het landelijke programma PAGW €20 miljoen beschikbaar gesteld voor de periode 2030–2033.
- Daarnaast dragen andere partners zoals gemeenten, provincie en waterschappen bij aan de financiering van projecten, bijvoorbeeld het Rivierklimaatpark.
- Ook wordt gekeken naar andere subsidies, bijvoorbeeld uit het Verstedelijkingsprogramma (VLGG) of vanuit Europa.

GROENE METROPOOL REGIO ARNHEM NIJMEGEN



Nijverheidsweg 2a
6662 NG Elst
info@groenemetropoolregio.nl
www.groenemetropoolregio.nl